

Sietai

LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

1983

6

lapkritis
gruodis

TURINYS

Ignas	Kalėdų rimtis	4
P. Orintaitė	Nuo ištakų lig dabarties	5
R. Petronienė	Namų ūkio kėlimas nepriklausomoj Lietuvoj	10
D. Mitkienė	Aušros metų motina (eil.)	12
S.A. Sereikytė	L.K.M.D. įnašas Lietuvai	13
S.A. Sereikytė	Iš Mūsų veiklos istorijos	16
N. Kulpavičienė	Kova už moterų teises	21
E. Rukštelytė	Ką padarė "Moteris"	24
E. Rukštelytė	Iš praėjusių dienų	25
J. Miliauskienė	M. Dubauskienės prisiminimai	27
S. Rakštienė	K.M. D-jos Žagarės skyrius	28
E. Krikščiūnienė	L.K.M. D-jos 75 m. minėjimas	30

ILIUSTRACIJOS

	Aušros Vartų Marija	3
K. Šimonis	Vinjetė	3
J. Kuzminskis	Moterys	8
P. Augius	Procesija	9
V. Pazukaite	Vinieta	12
D. Tarabildienė	Lietuvos Madona	12
A. Galdikas	"Moteris" viršelis	13
K. Šklėrius	Motina ir duktė	16
G. Bellows	Jauna moteris	22
V. Šleivyte	Sekmadienis	25
A. Nesavas	Birutės paminklas	26

"MOTERIS" LIETUVIŲ MOTERŲ ŽURNALAS

1983 m. Nr. 6 (156)

NORA KULPAVIČIENĖ — redaktorė

S. GIRDAUSKIENĖ — lituanistė. Z. DIDŽBALIENĖ — korektorė

L. MURAUSKIENĖ — skyriaus vedėja

B. PABEDINSKIENĖ — administratorė, R. STABAČINSKIENĖ — ekspeditorė

LEIDŽIA KANADOS LIETUVIŲ KATALIKIŲ MOTERŲ DRAUGIJA

Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada

Spaudė Litho-Art Limited, 971 College St., Toronto, Ont. M6H 1A6

Prenumerata metams \$10.00, garbės prenumerata \$15.00, vieno numerio kaina — \$1.75

Viršelis — lietuviškas audinys.

Jei nėra kitaip susitarta, gautąją medžiagą, kaip straipsnius, nuotraukas ir kt. redakcija negrąžina ir taiso bei tvarko savo nuožiūra.

"MOTERIS" Lithuanian Women's Magazine. 1983 m. Nr. 6 (156)

Printed by Litho-Art Limited in Toronto, Ont.

moteris

1983

6 (156)

LIETUVIŲ KATALIKŲ
MOTERŲ DRAUGIJA
DEIMANTINĖ SUKAKTIS
1908 — 1983

ŠIS "MOTERS" ŽURNALAS
YRA SKIRTAS
MOTERŲ ORGANIZUOTOS VEIKLOS
PRADŽIAI PAMINĖTI

*Sinksmu
Kalėdu
ir laimingu
Nauju
Metu!*

KALĖDŲ RIMTIS

Kalėdos visada senos ir naujos, tik pasidarė per daug komercinės. Laikraščiai, radijas, televizija jau prieš porą mėnesių pradeda piršti prekes, žaislus, įvairiausias dovanas. Bet nei žodelio apie dvasines vertybes.

Krikščionims Kalėdos primena Dievo Sūnaus gimtadienį, atėjusio atpirkti žmonijos.

Kaip yra nuostabi Kalėdų naktis, kad sužvilga šviesos bažnyčiose, skamba varpai, aidai tradicinės giesmės, lydimos vargonų. Štai ir Bernelių Mišios. Užgiedojus „Garbė Dievui aukštybėse“, atidengiamas Jėzus Kūdikėlis ištiestomis rankytėmis, kviesdamas visus prie savęs. Tuo momentu kiekvienas pagalvoja apie didžiąją paslaptį: Dievas tapo žmogumi! Jei toji mintis palydima maldos, jinai įžiebia žmogaus širdyje meilę, tikėjimą ir viltį.

Kiekviena šeima turi savo paslaptį, supintą iš džiaugsmų, apsimylimų ir suspaudimų, bei meilės ir

vilčių. Kalėdos sutinkamos su atverta širdimi, kuriai Jėzus Kūdikėlis neša džiaugsmą ir palaimą.

Jei tautose būtų sugyvenimas, visas pasaulis bei socialinis gyvenimas būtų ramybėje ir taikoje. Tada kiekvienas pajustų tikrąją Kalėdų prasmę, jausdamiesi broliai ir sesės. Būtų džiaugsmo Kalėdos ligoniams, kaliniams, belaisviams, tremtiniais, pavergtiesiems. Kalėdos yra atviras langas į visą pasaulį, iš kurio sklaidžiasi dangiški spinduliai.

Tikros Kalėdos nėra Kalėdų senelis ar eglutė, bet yra Kristaus šviesa, įžiebiani meilę Dievui ir artimui. Kalėdų džiaugsmas nieko bendro neturi su žaislais ar skaniais valgiais, tik nušviečia kelią pasaulio ūkanoje. Kada tas džiaugsmas yra vidinis, tada yra tikros Kalėdos. Tada tinka ir visi kiti malonumai, tartum rėmai didžiajam paveikslui — Jėzui Kūdikėliui.

IGNAS

NUO IŠTAKŲ LIG DABARTIES

PETRONĖLĖ ORINTAITĖ

Kai sukakties proga bandom vertinti LKM D-jos darbus bei nuopelnus, įdomu siektelti žvilgsniu ir praeitin link jos idėjinio gemalo ištakų. 1908 m. data juk neišdygo staiga iš nieko savaime, o buvo ilgais laikais brandintos dvasinės gyvybės vaisius.

Nors šimtmečius buvusi prislėgta ir skurdu nualinta lietuvė moteris vis dėlto į 20-tą amžių įžengė nebe tamsuolė. Ir vos mažutei švieselei sužibus, ji tuoj skubėjo kilti aukštyr. Visų pirma suskato telkti jėgas draugėn ir nedelsiant svarbius uždavinius vykdyti. Lietuvos mąslus būdas, lyrinė prigimtis ir gilus išmintingumas ugdėsi per kartų kartas, tik išorinės aplinkybės vertė ilgai tūnoti vergiškoj tyloj, laukiant aušros. Betgi per baudžiamų ir įvairių priespaudų jungus mūsų moterų širdyse amžiais neišgeso dvasinio gėrio ilgesys. Nors lėtai, per sunkias kliūtis, krikščionybės šviesa grimzdo gilyn į jų sielas, varguose teikdama paguodos ir stiprindama rytojaus viltis.

Pati pirmoji žinoma krikščionė lietuvė tai — Morta Mindaugienė. Septyni šimtai metų su viršum ją skiria nuo mūsų, žinių maža belikę. Tačiau istorijos raštai byloja, jog tai buvo žymi moteris: jai reiškiamą tikrą pagarbą, nes minima gretom su vyru ir sūnumis buvusi pakrikštyta, ta proga gavusi Mortos vardą; taip pat drauge su Mindaugu ir jai suteikta karališka karūna. Vėliau, Mindaugui tebekovojant su besibraunčiais kryžiuočiais, Morta ištikimai laikė naujai priimto tikėjimo, net vyrą kalbinusi likti krikščioniu, siekti taikingumo.

Daug metų nuplaukė nuo to mums pasididžiutino įvykio, kada lietuvė buvo Romos popiežiaus paimta ypatingon globon ir palaiminta jo suteiktu karalienės vainiku. Vėliau Lietuva išgyveno begales džiugių ar sunkių laikų, patyrė skriaudų ir slogaus pažeminimo, bet ji žengė istorijos vieškeliu nepalaužta, su sveiku tautiniu gajumu savo šaknyse. Ir mūsų lietuvė be perstojo veržėsi į kultūros šviesą, nors skaudi nedalia slogino. Pamažu ir vargingai vis dėlto ji galop įsigėrė savin ir Kristaus mokslą, kuris nešė tautoms tiesos ir tyros meilės palaimą su žmogiškos gerovės pažadais. Marios vargų iškentėta, bet nuo doro kelio nenuslysta, pagundose nepasimesta. Ir šiandien tėvynė prie Nemuno krantų už tiesą ir žmoniškumą, už laisvę ir

krikščioniškus idealus stipriai tebekovoja ir mūsų moteris. Greta kitų kuklių karžygių, jau vien Nijolės Sadūnaitės vardas skelbia pasauliui lietuvis dvasinį kilnumą ir atsparumą blogiui.

Istorikai vis padėjuoja, kad vėlokai priėmėm krikštą. Tiesa, galbūt dėl to Lietuvai daugiau įvairių skriaudų ir smurto nuo kaimyninių valstybių teko nukęsti, ypač politinėj srity. Bet tautos dvasinei stiprybei ir šviesai vargu tai būtų sudarę skirtumo. Viena, jau mūsų pagoniškoji tikyba buvo irgi gana kilni, net žymūs krikščionys liudijo, kad lietuviai doriniu atžvilgiu be maž toki pat papročiais ir elgesiu, t.y. nesiskiria nuo krikščionių, tik tiek, kad dar nekrikštyti. Apie pagonis aisčius kanauninkas Adomas Bremenietis, lankęsis Prūsų krašte, dar 11 a. rašė, „jog tai homines humanis-simi...“

Traidenis, Gediminas, Kęstutis ir kiti valdovai blaiviai išmintim ir tolerancija, ypač tiesos gerbimu ir žmonišku elgesiu beveik viršijo nevieną Europos karalių krikščionį (pvz. Lenkijos karalius Boleslovas Narsusis net Krokuvos vyskupą šv. Stanislovą, laikantį šv. Mišias, nužudė. Antra vertus, Kristaus mokslo nešėjai kaimynai tuomet mums ne Dievo žodį nešti stengė, tik krikšto vardu prisidengę vykdė grobuoniškus tikslus. Kryžiuočiai Kristaus mokslą skelbė „uginim ir kardu“ — veržėsi mus išnaikinti, kaip prūsus išžudė, ir visas aisčių žemes užvaldyti. Ir antrasis, Jogailos atneštas krikštas nebuvo itin laimingas, nes politinis tikslas kreipė į klystkelius: lenkai siekė įsigyti sau tuo būdu garbės ir praplėsti žemių plotus, padauginti sau klusnių pavaldinių skaičių. Todėl verčiau gal būtų dar kiek padelsta — gal rastųsi proga tiesesniu keliu krikštą priimti, t.y. Mindaugo pavyzdžiu: jis ryžtingai išsikovojo Lietuvai atskirą dieceziją ir savo tiesioginį ryšį su šv. Sostu. nepriklausomą nuo grobuonių kaimynų. Jogailos atkviesti lėkai dvasininkai Kristaus sėklos sėti nesistengė, mūsų kalbos nesimokė ir tautą vertė atsižadėti lietuviybės. Todėl net po 3 — 4 šimtmečių dar tebegarbintas perkūnas, ugnies ažuolai ir įvairios deivės, tikėta kaukais, seniem dievam neštos aukos, o burtai ir prietarai visur plačiai gyvavo. Svetima dvasinė vyresnybė kraštą sukrikščioninti nesirūpino, vien naudojos apščiom beneficijom. Taip

Pirmasis Lietuvos Moterų Suvažiavimas Kaune 1907 metais

Viduryje sėdi teisinis patarėjas prof. P. Leonas; jo dešinėje suvažiavimo prezidiumas: sekretorė O. Pleirytė-Puidienė, vice-pirm. S. Kymantaitė-Čiurlionienė, pirmininkė G. Petkevičaitė, vice-pirm. C. Leonienė, sekretorė M. Pečkauskaitė, (tarp Leonienės ir Pečkauskaitės užpakalyje) suvažiavimui ruošti komiteto pirmininkė E. Vaitkevičienė, Estijos atstovės, K. Norkytė ir pačiame krašte kun. J. Tumas; kairėje suvažiavimui ruošti komiteto narės: Lebkauskienė, Rabašauskienė, Augustinaitė, T. Kublinskaitė, rašytoja Žymantienė-Žemaitė)

ilgiem laikam buvo sutrukdytas tikras krikščionybės įsigyvenimas mūsų šaly, tik uoliai vykdyti politiniai tikslai: lenkybė netrukus apsemė Lietuvą, ypač veisėsi dvaruose ir miestuose, sostinėje. Moralinis lygis šaly smuko, religinis gyvenimas merdėjo, o valstiečių luomą baudžiava vis žiauryn slėgė, kad krikščionybė, pajungta kaimyno politinei naudai, susiaurėjo ligi „polska wiara“ ir ilgus metus Lietuvos dvasinės kultūros plėtrą stabdė. Tauta palaipsniui grimzdo į nykias sutemas. Lenkų įtakoj bajorija prisiėmė svetimus papročius bei tradicijas, įsikerojo tuščia puikybė ir politiniai vaidai, puošnumas ir besaikės puotos, dykystė, išlaidumas, net girtavimas (kadais Gedimino šeimos ir aplinkoj vyravo blaivumas, kuklus nuosaikumas, darbštumas, tvarkos pamėgimas). O tą ponišką didikų bajorų putlumą ir išlaidas turėjo savo pečiais pakelti beteisė „muzikų liaudis“, bemaž nelaikoma žmonėmis. Doras artojas paverstas vergu: ponas galėjo parduoti arba iškeisti į gyvulį ar daiktą, už menkniekį net mirtinai nuplakti, lygiai vyrus ir moteris. Šen ten reiškėsi ir barbariškas paprotys — „ius primae noctis,“ vykdomas tariamai krikščioniškų aukštuomenės ponų.

Pati krikščionybė ne aukštyn kilo ar plėtėsi, bet nyko ir blėso. 17 a. pasiekta taip liūdna būklė, kad ir dvasininkų nedaug beliko, žmonės nepažino religinių tiesų nei sakramentų, nebuvo pamaldų. Užgulė tokia

religinė tamsa, kad ant laužo degintos tariamos eretikės raganos . . .

Ta slogi buitį ypatingai gniuždė lietuvę moterį. Net didžiūnų sferose ji nieku nebesireiškė, nes bajoram medžiaginius turtus pervirš garbinant. jos vertė sveriamą tikslai kraicio dydžiu. O beteisė baudžiauninkė. be atvangos kentėdama dvasios ir kūno priespaudą, vien melancholiškom dainom guodėsi, verpdama, ausdama ar laukų darbuose dūšaudama.

Baudžiava moterį dvigubai slėgė ir kamavo, nes ir ji varoma į lažą ir ponam tarnavimą — su kastuvu, grėbliu ar šakėm alsintis, o juk turėjo dar namie begales triušų, amžiname skurde kapstantis: vištos, paršai, veršiai apliuobti, drabužį ir valgį šeimai patiekti, rankinėm girtoms malti, verpti, skalbti, austi ir tt. Ir gausų pulką vaikučių užauginti. Net miegui laiko stoka, apie kultūros peną ar pramogas nė nesvajota. Pasaka seka, kaip motina lauke, prie linų rovimo ar bulvių kaupimo kūdikį pažindžiusi, čia pat už kupsto prievoj arba pagiry po krūmu paguldo ir skuba prie darbo, kad prievaizdas botagu neluptų (ir tik geraširdės laumės glėbiu maldo, sūpuoja tuos vargo vaikelius). Jokios sveikatos apsaugos nebūta. tad ligos nuolat kankino ir mirtinai piovė: vos gimusių kūdikių didesnė pusė išmirdavo. motinai tik širdgėla ir ašaras palikdama.

Kokia beviltiška buitį, koki nepritekliai! Tamsa be prošvaisčių. Duona bėralinė, su pelais, ir tos dažnai

stinga. Ankštoj lūšnoj molio asla šalta ir purvina, paršeliai su viščiukais pakojo veliasi alkani, vaikai šliaužioja verkia; o žiemos speigmečiu reikia ir karvutę maitintoją priemenion įsivesti, kad bent mažiuliam pieno neužtrūktų, badmiris nepapiautų. Taip nuo lopšio iki karsto visą amželį „vargai lapojo, vargai šakojo, vargai varteliuos žydėjo . . .“ Kai akis amžinai užmerkisi, tada begalines kančias ir ašaras pabaigsi . . .

Ir kaip mūsų prosenelė visa tai iškentėjo? Kaip nervai atlaikė, nesugniužo, desperacijoje nepalūžo? Kaip ištverė nepiktžodžiavusi tokios savo dalios? O jinai net pajėgė šviesia kantrybe tęsti tą juodą likimą per kartų kartas. Vis sunkius jungus vilko, rankų nenuleisdama, vilties nepamesdama. Ir vis gausias ir stiprias šeimas augino. Ji niekad neliovė geresniu rytojumi tikėti, o didį vargą bei širdgėlas ateities šviesai aukėjo. Kas jai davė tiek jėgų ir dvasinės pasipirties tokiai heroijinei ištvermei ir taip išmintingai gyvenimo sampratai įsidiegti?

Buvo gi beraštė, beteisė, užuita ir nužeminta, be jokios kultūros palikta vien purvą bristi ir dejuoti vargo naštom. Visa aplinkuma tamsi, iš niekur paramos. Dvasininkai molio gryčiose nesilankė, net lietuviškai nekalbėjo, jokios paguodos nesitikėk. Tad iš kur moteris galėjo semtis dvasinės atsparos? Nuo tolo žvelgiant reikia manyti, kad, nors su kliūtim ir lėtai, vis dėlto krikščionybė pamažu pasiekė ir mūsų žmones. Kristaus žodis juk buvo tas, kuris nešė vargšam globą ir viltį, kuris guodė prispaustus ir skriaudžiamus. Šioj religijoj visi lygūs prieš Dievo veidą, o puikybė ir luomai, žemiški turtai bereikšmiai, tik sielos kilnumas branginamas aukščiau už viską. Su laiku paskiau radosi ir lietuvių dvasininkų — evangelijai skelbti jau suprantama kalba. Taip, nors ilgakai nudelsus, pagaliau šaknis įleido nauja tikyba: ne vien formaliai, o pasiekė daugelio širdis ir protus. Ir ji turbūt įgalino mūsų moterį ištverti vergo buity ir baisiam pažeminime skendinčią. Nes tik didelė dvasinė atrama išgelbsti žmogų nuo galutinio nusivylimo ir sugniužimo bet kokioj nelaimėj ar likimo smūgiuose.

Gaila, kad Jogailos politinis krikštas ilgam nudelsė tikrą Kristaus mokslo pasklidimą Lietuvoje, ir savanaudiški tikslai, pridengti krikščionybė, trukdė žmonėm teisingai pažinti naują evangeliją. Bet lietuvis iš prigimties yra linkęs į religiją: nesitenkina paviršium, o mėgsta rimtu mąstymu gilintis į visatos paslaptis ir esmingai aprėpti būties klausimus. Jis pasaulio paslapčių platybėj nuvokia dieviškos tvarkos būtinumą ir gerbia šventenybes. Tad ir mūsų moteris ilgainiui pamėgo kilnios evangelijos šviesą, jautriai priėmė savin tiesos ir meilės žodį, gilia ištikimybė prisirišdamos. Jau senovinė tikyba panašiai brangino tiesą ir dorumą,

žmoniškumo principus, tai nesunku buvo žengti ir naujuoju taku. Juoba, kad skurdu ir panieka prislėgtai lietuvei tuomet tai buvo vienintelis ramstis, tai buvo pagalba ir džiaugsmas tie idealai: elgesio tiesumas ir meilė artimui, kantrybė ir kuklumas, nusižeminimo dorybė. Kristaus mokslas itin pabrėžia kančios ir aukos prasmę, sielos nemarumą ir teisingo atpildo už darbus viltį — visa tai davė jėgų pakelti skriaudų slogučius. Taip pat šventas ryšys glaustis į savųjų bendriją, aukotis šeimai ir tautai — ugdė neišsenkamą ryžtumą, bei valios stiprybę. Iš tamsių amžių išlikę mūsų dainos atspindi tą graudžiai šviesią būseną, kuria lietuvė per daugel generacijų ištikimai išlaukė baudžiatvės galo ir svetimų skriaudėjų nuskratymo, kolei sušvito 1918 metų aušra .

Apie 500 metų truko ta kūno ir dvasios sloguma, kai lietuvė buvo priversta vien nebyliai kentėti. Štai Mindaugo Morta jau 13 a. gretom su vyru karališkai pagerbta, irgi Vytauto žmoną Oną kaip pat prie valstybinių darbų bei sutarčių mini amžininkų raštai, bet vėliaus, pagal glaudžią bendrystę su pietiniu kaimynu įsigalint poniškai puikybei ir valstiečių luomą visiškai nusmerkus (muzikai, chamai!), mūsų moteris ilgam nutilo. Kolei galop svetimieji pastebėjo jos dvasinių lobių vertybes. Vokiečių Lesingas, Herderis, Goethė vos nuotrupom nugirdę mūsų baudžiauninkės daineles, nustebo: kaip ji gražiai dainuoja: koks širdingai švelnus ir savitas lietuviškų posmų turinys, kaip jautri melodija! Įpėdžiu ir daugiau imta domėtis mūsų moterų audiniais, juostom, išeigos spalvinga apranga, tautiniais papročiais. Pastebėtas ir lietuvaikių šokių grakštumas. Šiandien visa tai jau pasauliui žinomi mūsų tautos meno kraičiai. O taip pasigėrėtinai gyvas ir nesužalotas tautines vertybes per šimtus metų išlaikė toji paniekinta ir dūminėj pirkioj užguita, bet kūrybinės dvasios nenustojusi karalienės Mortos įpėdinė lietuvė! . . . Ji prieš mūsų akis iškyla prakilniu pavyzdžiu: koks asmenybės grynumas ir kokia ištikimybė tautinei prigimčiai! O ilgus amžius vien tikėjimas guodė ir gaivino jos sielą, ir ji ištverė nepalūžusi. Šisai prosenelės paveikslas įpareigoja mus panašiam dvasiniam tvirtumui ir idealizmui — nepasiklysti svetimų pagundų ir medžiaginių turtų vilionėse, nesugniužti varge ir nesėkmėse. Dvigubai, trigubai privalom atlikti, kad tautos širdis išliktų sveika ir veržli, kad kūrybos galios nenusilptų, nes mūsų sąlygos daug lengvesnės.

Vos baudžiatvės naščiai nuo pečių nukrito, dar nė didžių vargų neišbridusi, lietuvė tuoj skubėjo stiebtis aukštyn. O ne turtų gerovė ar savi patogumai ją viliojo, tik — mokslas, kultūrinė pažanga, tautos gaivinimas, doras jaunimo ugdymas. Jau karžygiškų knygnešių tarpe

matom nemaža moterų (tai buvo prieš šimtą metų!): jos žandarų gaudomos ir kalėjiman grūdamos, į Sibirą varomos už savos kultūros šviesą. Betgi savų brangenybių — kalbos ir tikėjimo — neatsižadėjo.

Žemės ūkyje sunkūs ir purvini triūsai nepabaigiami, baudžiovų ir skriaudų palikimas — tik tamsa ir ašaros. Bet moterys godžiai griebiasi lavintis, namie iš tėvų ar brolių šio to pramoksta, knygą pamilsta (mokykla dar ne jai pasiekti, todėl ir pirmosios rašytojos tik bajorės, kai valstietėm ir išsilavinimo stigo, ir butis per sunki). Jos būtinai ir vaikus lenkia į knygą, kantriai moko skaitymo ir rašto, ką nors dirbdamos. Kitos “daraktorėm” tampa, rusų valdžios nuolatinė grėsmė surinkę apylinkės vaikučius uoliai veda į abėcėlės žinynus. Tai tikra Vargo Mokykla — slapstykis ir bijok, nes už lietuvišką knygą gresia skaudi bausmė. Bet ir per klaikią priespaudą atkakliai prasismelkta į kultūros prošvaistes.

Vos tik atgavus savą spaudą, po Didžiojo Vilniaus seimo tuoj įvyksta ir moterų pirmas suvažiavimas: platesniu mastu aptarti, kaip skubiau išbristume iš tiek amžių slėgusio nuopuolio? Pasirodė, kad iš visos Lietuvos susirinkę moterys buvo jau gana sąmoningos, suprantančios savo uždavinius ir būsimų darbų tikrovę. Dalyvių tarpe greitai išryškėjo ideologinė diferenciacija. Todėl pati gausioji dalis, katalikės, susitelkė Kaune 1908 m., jau įkuria draugiją, ryždamosi veikti krikščioniškos pasaulėžiūros rėmuose. Nebūta čia kokio nuovokos ribotumo ar užsidarymo savų principų kiaute, vien realus padėties suvokimas, t.y. blaivi to momento sąlygų įžvalga, užsitikrinant sėkmingesnes veiklos galimybes. Tuo metu po 1905 m. maišto, vadinamo “cicilikmečiu”, visoj Rusijoje, tad ir Lietuvoj smarkiai plito ateistinės tendencijos, dažnai net grubiai niekinančios religinius idealus ir įnešusios daug pikto kivirčių bei sumišimo mūsų visuomenėn. Todėl katalikės, kad išvengtų bergždžių vaidų ir painiavų dėl pažiūrų skirtumo, kai degamai skubių darbų prieš akis begalės — apsisprendė telktis vien savų principų bendrystėje. Ir tas kelias tikrai buvo tikslus, nes iš karto veikla plėtėsi sklandžiai ir sėkmingai, be blaškymosi ar nesutarimų. Po tiek tamsos amžių laisvės plyšeliui švystelėjus nebuvo kada bristi į “naujų idėjų” sąmyšius, o griebtasi pačių opiausių reikalų: sparčiu realumu šviesti ir iš juodo skurdo kelti nužmogintą ir užuitą sesę valstietę, nes mūsų šviesuomenė (bajorai ir miestai) buvo tautą išdavę — ne tik nutauto, bet net kenkė ir trukdė lietuvybei gaivintis bei savą kultūrą ugdytis.

O kuklioji, kantrioji mūsų kaimietė, į žemiausią laiptą nustumta, vis tebedairavo savo sielvartingas

J. KUZMINSKIS

MOTERYS

dainas, giedojo gaudžias giesmes bei maldas verpė liną ir audė raštuotus marginius, ilgesingai trokšdama mokslo ir dvasinių lobių gėrio. Kaip tik tuomet įsikūrusi LKM D-ja atėjo pagalbon — tiesiu principingumu ir ryžtingai ėmė veikti, užsibrėžusi krikščioniškas gaires ilgų rytojų darbams.

Praleidus I Pas. karo ir okupacijų siaubus, jau laisvoji Lietuvoj iš karto gražiai įsibėgėta. Urnu užvirė sklandi veikla, nedaug reklamuojama, tik kruopščiu uolumu vykdoma. Per tuos 20 metų neįtikėtinais daug įspūdingų planų virto tikrove. Savoj valstybėj draugija suklestėjo darniu vešlumu. Ji apėmė visą Lietuvą lig pat pakraščių, pasiekė tamsiausius užkampius. Švietimo, kultūros ir ekonomikos darbais pakėlė viso krašto gerovę, nes padėjo lietuvei ūmu tempu išsivaduoti iš dvasinės tamsumos ir medžiaginio skurdo. Be abejo, buvo ir daugiau moterų draugijų, veiklių ir labai naudingų. Bet tokios apimties su tiek apčiuopiamų vaisių, kaip LKM D-ja — nė viena kita toli gražu negalėjo lygintis. Todėl šis telkinys laikytinas žymiausiu veiksniu nepriklausomos Lietuvos moterų bendrajai pažangai seikėti.

Žmogaus, grupės ar ir tautos dvasinis kilnumas bei tikroji kultūra ypačiai pasirodo ir iškyla aikštėn skaudžių įvykių, nelaimių ar karo siaubulių metu. Taip vokiečių okupacijoj neapskaičiuojamai daug lietuvių gelbėjo savo krašto žydus nuo mirties, nors patiem už tai grėsė pražūtis. Karo pavojuose ir nepritekliuose, svetimos okupacijos mirtinaj grėsmėj priimti pašalinį asmenį į namus ir ryžtis net keletą metų slapstyti bei globoti visapusiškai tai retas krikščioniškas ryžtumas ir didi auka. O čia daug nulėmė mūsų moterys, nes namuose bemaž visi ištekliai ir šalpa bei globa — jų

širdingumu ir rūpesčiu laikosi. Kai nevienas kunigų tada traukė slapta iš geto žydus ir ieškojo kur paslėpti, tai daug šeimų neatsisakė pagelbėti; ypač vaikus mūsų moterys mielai glaudė prie savųjų ir augino, gyvybe pačios rizikuodamos. Pamenu, Vilkavišky užėjusi pas Pališkius radau mažą mergaitę alsoj žaidžiant, dar pusamžę moterį virtuvėj triūsiant. Ir Stefa Pališkienė tuoj pajuokavo man: štai prie poros berniukų, tie jau gimnazistai, Dievas davė dar mergaitę, ją myliu labiausiai, tokia graži ir gerutė; ir patarnautoja virėja nebloga pasitaikė, mane triūsais pavaduoja . . . Tik už metų naciai suodė, kad žydės (daržinė dar gyveno slapstomas trečias, asmuo) — abu Pališkiai ilgam išvežti į kalėjimą, grėsė sunaikinimas, kol broliai sunkiom pastangom vėliau šiaip taip bekonais išpirko. Kita kaimynė K. Žemaitienė ir pati slėpė, ir daugeliui tarpininkavo, kur apgyvendinti, pavojų išpėti ar naują vietą surasti. Tokia šventos aukos dvasia tuomet reiškėsi mūsų moterys, nors daugeliui dėl to teko ir nukentėti.

Panašiai paskiau, karui baigiantis, iš Rytprūsių pulkais atplūstančius išbadėjusius vokiečius gelbėta. Mūsų šeimose jie rado duonos kąsnį ir pastogę bei globą — taip gili buvo krikščioniškos artimo meilės dvasia net baisių pavojų dienomis. Taip lietuvių tauta vykdė evangelijos žodį: už akmenį mesk duona! Nesgi vokiečių ir iš žydų kaip tik neseniai buvom skaudaus priešiško patyrę. Kai mūsų kraštas staiga neteko

laisvės ir lietuviai buvo žiauriai kankinami. Žudomi ar į Sibirą gabenami, daugelis mūsų žydų stojo pavergėjo pusėn prieš mus! Bet vokiečiam užėjus jie buvo masiškai gelbstimi. Taip pat ir iš Vokietijos buvom neperseniai pajutę nepelnytų skriaudų ir žiaurumų: žmonės be teismo žudomi, ištisi kaimai deginami su gyventojais, Vydūnas grubiai užpuolamas, Jagomastų šeima visa sušaudyta ir kt. Bet paskiau bado prispaustus vokiečius priglaudė ir dalinosi su jais ką beturėjo, patys nelaisvėję ir skurde būdami; nemaža jaunuolių vokiečių ir užaugo Lietuvoje.

Šie faktai rodo gilų Kristaus mokslo gajumą mūsų tautoje ir ypač moterų širdingumą bei artimo meilę nelaimingiems. Ir jei šiandien lietuvė — tėvynės svetimą jungą kentėdama, o nemaža dalis svetur atsidūrusi — ir po daugelio metų tebėra nesugniužusi ir moka aukotis bendrajam gėriui, jei daugumas dar laikosi tautos papročių bei kalbos ir krikščioniškos dorovės, tai yra ir LKM D-jos nemaža įtakos, kad dar caro žandarų laikais, nepaisydama vargo ir kliūčių, išdrįso ryžtis ir telkti jėgas Kultūros bei švietimo darbams, laisvės dvidešimtmečiu nuostabiai daug nuveikė, lietuvę moterį keldama iš nuopuolio ir vėsdama tiesiu keliu į kilnių idealų šviesą, į visapusišką pažangą. Todėl ši sukaktis mus įpareigoja dar didesniu uolumu tęsti tuos darbus jau ypatingose sąlygose, kad būtume vertos ankstesnių kartų švento pasiaukojimo ir garbingos jų įpėdinystės.

NAMŲ ŪKIO KULTŪROS KĖLIMAS NEPRIKLAUSOMOJ

LIETUVOJ

R. PETRONIENĖ

ŠVĖKŠNOS SKYRIAUS ARBATINĖ

buvo gera proga pabendrauti, o talkos pabaigtuvėse ir linksmai pasižokti.

Viena iš skaitlingiausių narių skaičiumi moterų organizacijų nepriklausomoj Lietuvoj buvo Liet. Kat. Moterų Draugija, turėjusi 40,000 narių ir 400 skyrių (be Vilniaus krašto). Draugijos vadovės gerai suprato, kad draugijos šūkis “Tiesa ir Meilė” turi turėti gilesnį pagrindą, pritaikytą pilkame kasdieniniame gyvenime, kad ateitis būtų šviesesnė ir geresnė. Ta linkme jos ir dirbo.

Nepriklausomybės pradžioje Lietuvoje beveik 85% gyventojų dirbo žemės ūkio darbus. Prekyba daugumoje priklausė kitataučiam, o pramonė žengė tik pirmuosius žingsnius. Ūkiai buvo vidutiniai arba smulkūs, nes buvo išdalinti dideli dvarai. Buvo gražių dvarų, net Maironis rašė: “Kaip puikūs tavo dvarai tėvyne!”, bet jie mažai prisidėjo prie žemdirbių gyvenimo palengvinimo. Po 1925 metų min. K. M. Krupavičiaus prarastos žemės reformos, dvarai sunyko. Buvo palikti tik vadinami kultūriniai keli ūkiai iki 500 hektarų (Ropų, Komarų), o kiti mažesni iki 100-150 hektarų. Šiuose ūkiuose buvo auginami geresnių veislių galvijai, įvairių rūšių javai ir t.t. Jie turėjo duoti pavyzdį kitiems mažesniems apylinkių ūkiams.

Mažesniuose ūkiuose sunkiau buvo pasamdyti pakankamai darbininkų. Tik vasaros metu samdydavo daugiau darbo jėgos. Šiaip apsidavo su savo šeimos nariais ir viena samdine. Ūkio darbus labai sunkino mechanizacijos stoka. Tiesa, nuo senovės Lietuvoje buvo praktikuojama darbo talka, giminės ir kaimynai pagalbėdavo viens kitam susidoroti su sezoniniais darbais. Ypač kaimo jaunimas mėgdavo talkas, nes čia

Moterų ūkininkų darbo ribos buvo labai plačios: ne tik namų ir vaikų priežiūra, maisto gaminimas, skalbimas, bet ir smulkios ūkio šakos, kaip daržai, paukščiai ir kartais bitės. Moterų rankose buvo ir namų pramonė: mezgimas, verpimas ir ypač audimas. Kai kalbama apie namų ūkio kultūrą, tai suprantama, kad toji sąvoka talpina savy ne tik kulinariją, ekonomiką, bet ir pedagogiką ir religiją. Kiek daug buvo sričių, kuriose reikėjo nusimanyti. Gi anuomet tai buvo didžiausias mūsų tautos luomas — žemdirbiai, dažniausiai ir jokios mokyklos nelankę. Mokėsi vieni iš kitų, karta iš kartos. Tam į pagelbą atėjo L.K.M. Draugijos vadovės, nes savo programoje vienu iš pagrindinių darbų įrašė — “kaimo moterų švietimas”. Nepriklausomybės pradžioje visko negalima buvo aprėpti, ypač kad dar reikėjo ir ginklų apginti savo krašto sienas. Taigi įvairiems kultūriniais ir

PANEVĖŽIO SKYRIAUS LOPSELIS

socialiniams darbams buvo labai svarbi privati ir organizuota iniciatyva. Moterys stėjo talkon ir visais įmanomais būdais nešė šviesą į kaimą.

Prie švietimo daug prisidėjo ir moterų spauda. 1911 metais pasirodė moterų laikraštis „Lietuvaite“, vėliau „Moterų Garsas“, o nuo 1920 metų žurnalas „Moteris“. „Moters“ puslapiuose buvo gvildenami religiniai bei doroviniai klausimai, taip pat ir praktiški dalykai, susiję su kasdieniniu moterų gyvenimu. Taip pat buvo nuolatinis skyrius „Motina ir vaikas.“ Tuo laiku Lietuvoje buvo gana didelis kūdikių mirtingumas, net virš 13%. Todėl draugijos rūpesčiu buvo įsteigti net septyni „Motinoms ir vaikams patarimų punktai“, kurie buvo atokiau nuo didesnių miestų. Juose darbavosi gydytojai, gailestingos seserys ir akušerės. Patarimai apie kūdikių priežiūrą buvo duodami nemokamai.

Sveikatos temomis buvo išleistos ir populiarios knygelės, kurios buvo siuntinėjamos „Moters“ prenumeratorėms kaip priedas. Pirmoji buvo prof. V. Tumėnienės „Tavo kūdikis“ (1932 m.). Sekančiais metais pasirodė — „Sveika ir sotu“, kur patariama, kaip pagaminti lengvą maistą ligoniams. Aprašomi patiekalai iš daržovių, vaisių, varškės ir sulčių gamyba. Taip pat pateikiama informacija apie maistingumą ir daržovių reikšmingumą mityboje. Toliau sekė knygelė „Ką valgysime“, kur buvo duodamos pagrindinės žinios apie maisto rūšis ir sudėtį, maisto pritaikymą bręstančiam organizmui ir senstančiam. Visos šios žinios buvo pateiktos labai kondensuotai, bet tai davė esminį supratimą apie maisto parinkimą ir tinkamą pagaminimą. 1938 metais pasirodė didesnis leidinys — „Namai ir moteris“. Tai buvo kolektyvinis darbas apie namų ruošą, pedagogiką, vaiko religinį bei dorovinį

auklėjimą ir t.t. 1939 metais buvo išleista K.S. Railos „Modernioji moteris bažnyčioje ir gyvenime“, kur buvo plačiai nagrinėjama sakramentų reikšmė. Šis leidinys labai sėkmingai plito, nes gyvenimas žengė pirmyn ir visos norėjo būti moderniomis moterimis.

L.K.M. D-jos tikslas — šviesti ir kultūrinti kaimo moteris daugiausia pasireiškė mokyklomis ir kursais. Jau 1911 m. buvo įsteigta pirmoji „Namų ruošos“ mokykla Kaune, Aleksote, kuri turėjo didelį daržą ir krautuvę. Krautuvėje buvo pardavinėjamas mokinių pagamintas maistas, kepsniai, konservai ir t.t. Tačiau I-sis karas ir vokiečių okupacija viską nušlavė, mokykla užsidarė. Tačiau draugijos vadovės rankų nenuleido. Ant karo griuvėsių, kai dar nebuvo nei žemės ūkio ministerijos, 1918 m. L.K.M. D-ja vėl įkuria „Žemės ūkio ir namų ruošos“ mokyklą Karmėlavoje (15 km. nuo Kauno). Tai buvo ūkininkių profesinio švietimo pirmoji mokykla. 1926 m. tokia pat mokykla buvo įsteigta Rietave (Telšių aps.), buvusių grafių Oginskių dvaro rūmuose, ir Balbieriškyje (Marijampolės aps.). Aukštaitijoje buvo įsteigta mokykla Salamiestyje (Panevėžio aps.) ir pavadinta „Kunigaikštienės Birutės“ vardu.

Mergaičių žemės ūkio mokyklose mokslas tęsdavosi dvejus metus, mokinės buvo priimančios baigusios 4 skyrius pradžios mokyklos. Šalia bendro išsilavinimo (lietuvių k., istorijos, matematikos ir t.t.) buvo mokomi ir specialūs dalykai: maisto gaminimas, konservavimas, rankdarbiai, skalbinių priežiūra ir t.t. Iš ūkininkystės sričių buvo mokoma: daržininkystė, paukštininkystė ir pagrindinės žinios apie gyvulių auginimą ir priežiūrą. Mokytojai atvykdavo ir iš kitur, kurie dėstė įvairias specialybes.

Šias mokyklas daugumoje lankė ūkininkių dukterys,

MERGAIČIŲ
DARBO NAMŲ
SIUVIMO SKYRIUS
KAUNE

kurios čia gaudavo pakankamai žinių, kurios buvo reikalingos gerai šeimininkei, tvarkingai ūkio vedėjai ir šviesiai motinai. Vienos tas įgytas žinias pritaikydavo savo ūkiuose, kitos gaudavo šeiminių ar virėjų vietas miesteliuose ar miestuose. Tose mokyklose kasmet buvo paruošiama apie 80 kvalifikuotų šeiminių, tai jau buvo nemažas įnašas į kultūrinę ūkio pažangą.

Vasaros metu, laike atostogų, tose mokyklose buvo rengiami namų ruošos kursai, kuriuos daugumoje lankydavo mokytojos ir jaunos moterys, kurios tas žinias vėliau panaudodavo mokykloje arba savo šeimoje.

Draugijos skyriai savo iniciatyva ruošdavo trumpalaikius kulinarijos kursus, 2-jų ar 3-jų savaitių. Tokie kursai vykdavo ramesniu laiku, kada didieji ūkio darbai užsibaigdavo. Instruktorių susirasdavo artimesnėse vietovėse, dažnai jos būdavo baigusios žemės ūkio mokyklas.

Tuometinėje Lietuvoje namų kultūrai kelti valstybiniu mastu buvo skiriamas per mažas dėmesys, todėl trūko šios srities specialistų. Buvo kai kurios siunčiamos net į užsienį pasitobulinti, kad gautas žinias galėtų panaudoti Lietuvoje. Rodos, tik 1926 m. prie žemės ūkio Akademijos Dotnuvoje buvo įsteigta agronomų-namų ruošos sekcija, kur paruošdavo mokytojas mokyklom ir gimnazijom.

Draugijos rūpesčiu buvo organizuojamos "Šeiminių Dienos", kur buvo rengiamos įvairios eisenos su vaidinimais, vaisės ir t.t. Tuo būdu buvo norima iškelti šeiminkavimo ir šeiminkės reikšmę, sujudinti organizacinę veiklą. Draugijos narės pagal galimybes ruošdavo ekskursijas į žemės ūkio parodas, pavyzdžius ūkius, kongresus, religines šventes ir didesnius miestus. Visais galimais būdais draugijos narės stengėsi praplėsti savo akiratį ir kultūrinti savo aplinką.

D. Mickutė-Mitkienė

AUŠROS METŲ MOTINA

*Aukštam kalnely ilsis motulė,
Ta, kuri supo: liuli, oi, liuli . . .
Ta, kuri kėlus rytą ankščiau sį,
Rišo lopšelį laukuos po kriaušę.*

*Rugelius piovė, linelius rovė,
Sausą šienelį į kūgius krovė.
Saulutei sėdant, namolei traukė,
Kur daug darbelių dar josios laukė . . .*

*Balta skarelė jos galvą puošė,
Kai šventą dieną bažnyčion ruošė.
"Aukso Altorių" prie širdies spaudė —
Dėl jo maskoliai šventorių gaudė . . .
Kiek buvo laimės, tik Dievas žino,
Kai draustas knygas kitiems dalino!*

*Ta, kuri koja suko ratelį,
O ranka rodė raidžių pulkelį.
Vaiko rankutę prie kaktos kėlė —
Mokė žegnotis — ta motinėle.*

*Tai ne radastą, ne kitą gėlę
Angelo rankos laiko iškėlę —
Tai tik motulės šviesiąją vėlę,
Tos, kuri AUŠRĄ Lietuvai kėlė!*

1939 DAIL. V. PAZUKAITĖ

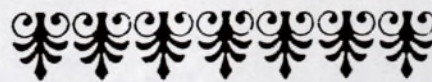

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOTERŲ

DRAUGIJOS ĮNAŠAS

LIETUVAI

SES. M. AUGUSTA SEREIKYTĖ

Lietuvių Katalikų Moterų Draugijos įnašas Lietuvai buvo toks reikšmingas ir svarbus, kad sunku jį ir apibūdinti.

Pirma negu susiorganizavo Ateitininkija, pirma negu įsisteigė jaunimo organizacija “Pavasaris, buvo įsteigta Lietuvos moterų draugija. Tai buvo 1907 m. Pirmojo Moterų Suvažiavimo išdava. Apie šios draugijos įsteigimą prelatas P. Januševičius rašė: “Moterų draugija gimė sunkiausiais Tėvynės laikais, įkvėpė ją Dievo Apvaizdos malonė Bažnyčios ir Tėvynės labui.” Vos praėjus šešiem mėnesiam nuo pirmojo suvažiavimo, 1908 m. kovo mėn. 21 d. rusų valdžia patvirtina draugijos įstatų ir balandžio mėn. 26 d. suvažiuoja 200 draugijos delegačių iš įvairių Lietuvos vietovių, kurioms vadovauja pirmosios veikėjos, išrinktos į valdybą: E. Vaitkevičienė — pirmininkė, J. Stanelytė — pagalbininkė, V. Lebkauskienė — sekretorė, T. Kublinskaitė — sekretorės pagalbininkė, M. Rabašauskienė — išdininkė, Jankauskaitė — išdininkės pagalbininkė, M. Račkauskienė narė ir O. Paliulytė — narė pagalbininkė.

Draugija turėjo įvairių sunkumų, bet nežiūrint to, greit augo, plėtėsi, įsteigė pirmąją amatų ir ūkio mokyklą mergaitėms. Čia mergaitės buvo mokomos slapta lietuvių kalbos ir istorijos, kurias dėstė Teresė Kublinskaitė rytais, prieš pamokas. Greitas draugijos augimas atkreipė rusų valdžios dėmesį ir 1912 m. liepos mėn. draugijos veikla buvo sustabdyta. Tačiau, nebijodamos sunkumų, veikėjos vyksta į Petrapilį ir lapkričio mėn. 3 d. vėl gauna leidimą veikti neva tai

naujai draugijai, perimdamos visą senosios draugijos turtą. Tais sunkiais laikais draugijai labai daug padėjo prel. p. Januševičius ir kan. p. Dogelis.

Draugijos tikslas buvo aiškus, ji buvo katalikiška, einanti išvien su Katalikų Bažnyčia, todėl dvasiškiajai daug pritarė ir padėjo, bet visą draugijos veiklos našta nešė pačios draugijos narės. Draugijos susirinkimai visada prasidėdavo ir baigdavosi malda, o šventės ir kongresai — iškilingomis pamaldomis. Vyskupijos skirdavo draugijai Dvasios vadovus, ir Dievo palaima lydėjo draugijos nares ir vadoves. Man buvo tikras džiaugsmas skaityti apie pirmąsias draugijos veikėjas — kokios jos buvo idealistės, kaip Teresė Kublinskaitė, Jadvyga Stanelytė ir daugelis kitų. Taip pat ir vėlesnės veikėjos, kaip M. Galdikienė, dr. V. Karvelienė, O. Baleckienė ir t.t.

Lietuvei moteriai nereikėjo kovoti dėl lygių teisių, tačiau tą klausimą dažnai kėlė draugijos laikraštyje “Lietuvaitė”, sąmoningo moteris ir bendrai formavo viešąją visuomenės opinią. Todėl Steigiamajame Seime moterys turėjo 6 atstoves. Jų pastangomis buvo pakeisti įstatymai, skriaudžią moteris. Šalia kitų seimo atstovių labai daug pasidarbavo draugijos pirmininkė M. Galdikienė, ji buvo Steigiamojo Seimo sekretorė, o vėliau vice-pirmininkė. Taip pat plačiai pasidarbavo moterys ir savivaldybėse, čia jos rūpinosi labdarybe ir šalpa.

Kalbant apie tėvynės meilę, prisimenama, kaip jautriai draugijos narės rūpinosi ir talkino mūsų jaunai kariuomenei. 1919 — 20 metais draugijos raštinė buvo

LIETUVIŲ KATALIKŲ MOTERŲ DRAUGIJOS SUVAŽIAVIMAS KAUNE 1911 METAIS

užversta maišais, prikimštais šiltų kojinių, pirštinių ir kitų daiktų. Draugijos moterys net išsiuvinėjo kariuomenės vėliavas 1919 metais, kurias įteikė Telšiuose ir Panevėžyje, jos vėliau buvo laikomos Karo muziejuje Kaune. Nepriklausomybės kovų metu draugijos narės slaugė ir slėpė sužeistus karius nuo okupantų. Vienas iš tėvynės meilės ženklų yra pirmasis paminklas Lietuvoje, pastatytas kunigaikštienės Birutės garbei Lauksodyje, kuriuo pasirūpino lauksodietės — draugijos narės.

Nuo pat pirmųjų dienų moterų draugija rūpinosi mergaičių švietimu, steigdama ūkio mokyklas įvairiose Lietuvos vietovėse. Šalia mokyklų buvo organizuojami ir įvairūs kursai. Jau 1912 metais suruoštuose ūkio kursuose Kaune dalyvavo apie 200 žmonių iš visos Lietuvos. O kiek buvo suruošta įvairių paskaitų, diskusijų — teismų ir t.t.

Organizuota katalikė moteris ir mergaitė per savo organizaciją pati kilo kultūriniai ir kėlė visą kraštą. Lietuvė moteris mėgo klausyti paskaitų, mėgo skaityti knygas ir laikraščius. Moterų draugija 1933 metais turėjo 32 knygynus, pvz. Užvenčio skyrius savo knygyne turėjo 180 knygų, o buvo tokių narių, kurios visas knygas perskaitė. Yra buvę atsitikimų, kad išrinkta moteris į valdybą silpnai mokėdavo skaityti ir rašyti, bet draugijos darbe ji išmokdavo, nes reikalas priversdavo. O kaip puikiai moterys kalbėdavo susirinkimuose. Įdomu, kad pačios moterys skaitydavo ir paskaitas. Štai Biržų skyriuje iš 48 paskaitų 22 skaitė pačios moterys. Per paskutinį dešimtmetį L.K.M.D.-jos skyriuose buvo suruošta 20 tūkstančių paskaitų. Šios organizacijos dėka kaimietė moteris buvo pralenkusi

kaimo vyrą, nes jos kultūrinis akiratis visą laiką kilo.

Labai reikšminga švietimo priemonė buvo spauda. Pirmasis Lietuvos moterų laikraštis „Lietuvaite“ pasirodė jau 1910 m., „Moterų Balsas“ — 1918 m. ir žurnalas „Moteris“ pradėjo eiti 1920 metais Vilniuje. 1940 metais draugija jau turėjo 42 tūkstančius narių ir „Moteris“ — 25 tūkstančius prenumeratorių. Taip patėjo mėnesinis moterų inteligenčių žurnalas „Naujoji Vaidilutė“, kurios tiražas pasiekė 3 tūkstančius, ją leido studentės ateitininkės. Pavasarininkėms skirtas laikraštis „Liepsnos“ turėjo virš 10 tūkstančių prenumeratų. Šalia periodinės spaudos buvo leidžiamos ir moterim naudingos knygos.

Labai svarbi draugijos šventė buvo šeimininkių Diena, kuri iškilo su 1936 m. įkurta Šeimininkių sekcija. Prie kultūrinės veiklos reikėtų priskaityti Pirmąją moterų lietuvių dailininkių parodą, įvykusią 1937 m., kurią surengė Moterų Talkos komitetas, ir Pirmąjį moterų literatūros vakarą, kuris įvyko 1931 metais. L.K.M.D.-jos narės nebuvo atitrūkusios nuo viešojo gyvenimo ir visur rodė daug iniciatyvos.

Socialinė globa ir labdarybė — tai moters širdžiai yra artimiausias dalykas. Nuo pat pirmųjų įsikūrimo dienų draugija vienu ar kitu būdu globojo reikalingus pagalbos. Draugija įsteigė ir išlaikė 16 senelių prieglaudų, 27 arbatines, 8 viešbučius, 8 valgyklas, namus našlaičiams ir lopšelius kūdikiams. Draugija ypač kovojo su girtavimu, jos pastangomis buvo uždarytos smuklės ir jų vietoje įsteigtos arbatinės.

Paskutiniais gyvavimo laikais draugija stengėsi iškelti motinos ir vaiko globą, ir mergaičių globą. Mergaičių globos sekcija buvo įsteigta 1929 m.

L.K.M. DRAUGIJOS
VEIKĖJOS: VIRŠUJE IŠ K.
Z. ČALKYTĖ, T. KUBILINS-
KAITĖ, S. LADIGIENĖ
E. STARKIENĖ, M. GALDIKIENĖ,
O. BELECKIENĖ, O. LABANAUS-
KAITĖ, M. RUŠKYTĖ

Draugija išlaikė Mergaičių globos namus, Darbo namus, Darbo biurą ir dvi geležinkelio stoties misijas. Reikalas buvo labai svarbus, nes iš kaimo į Kauną atvykdavo jaunos mergaitės, ieškodamos geresnio gyvenimo. Čia jos pasimesdavo ir pakliūdavo į netinkamą aplinką. Buvo susitarta su geležinkelio policija, kad traukiniu atvykusias pavienes mergaites pasiųstų į Mergaičių globos namus. Per šiuos namus metų bėgyje praeidavo tūkstančiai mergaičių. Vien tik 1932 metais buvo suteikta pagelba 8656 mergaitėm, o vienais metais buvo užregistruota net 12 tūkstančių mergaičių, ieškančių darbo.

Motinos ir vaiko globos sekcija buvo įsteigta 1931 metais, kuri rūpinosi neturtingomis motinomis ir kovojo su kūdikių mirtingumu. Draugija išlaikė 7 sveikatos punktus, motinystės namus, lopšelius.

Gydytojos, talkinamos studentų ateitininkų, studijuojančių mediciną, važinėjo po Lietuvą su specialia Motinos ir Vaiko paroda, skaitė paskaitas, davė patarimus. Moterys laukdavo eilėse, norėdamos pasikalbėti ir pasitarti. Šia tema buvo rašoma "Moteryje", taip pat buvo išleista ir keleta knygelių.

Auklėjimas irgi priklausė prie labai svarbių draugijos užduočių. Ypatingai minėtina 1936 metų "Šeimos auklėjimo konferencija" pagal encikliką "casti canubi" (skaisti moterystė). Konferencijoje buvo nagrinėjama ši enciklika, skaitytos devynios paskaitos. Po šios konferencijos buvo paskelbtas visai Lietuvai "Šeimų sukrėschioninimo vėjus". Skyriuose buvo rengiamos paskaitos, kursai. Ypač susirūpinta jaunų motinų suorganizavimu, nes joms auklėjimo klausimai buvo ypatingai aktualūs. Daug pasidarbavo dr.

K. ŠKLĖRIUS MOTINA IR DUKTĖ

Ragaišienė, o ypač Stefanija Ladygienė. Ji apvažinėjo su paskaitomis daugelį Lietuvos vietovių, o ypač Panevėžio vyskupiją. Ji gyveno ūkyje, turėjo didelę šeimą, ir kaimo moterys ją labai mėgo ir gerbė.

Draugijos veikloje svarbūs buvo plataus masto suvažiavimai — kongresai. Pvz. 1933 metais surengtame Moterų ir mergaičių kongrese Kaune dalyvavo 10 tūkstančių dalyvių. Buvo suruošta Namų Pramonės paroda, Dainų ir Sporto šventė. Posėdžiai vyko didelėje Petro Vileišio aikštėje, nes Kaune nebuvo tokių salių, kurioje galėtų tilpti tūkstančiai žmonių. Kauniečiai buvo nustebinti tūkstantinės moterų minios, pasipuošusios tautiniais drabužiais, nešančių šimtus vėliavų, nusitęsusių eisenoje per visą miestą.

Paskutinis kongresas vyko 1940 metais gegužės 12–13 dienomis Vilniuje. Ir vėl tūkstantinės minios atvyko pasimelsti prie Aušros Vartų Marijos, didžiulė eiseną pajudėjo link Katedros aikštės, kur įvyko iškilmingas posėdis. Lietuvos moterys pademonstravo savo religingumą ir patriotizmą Vilniaus miesto gyventojams, kurie buvo gerokai aplenkę.

Lietuvių Katalikių Moterų Draugija, įsikūrusi prieš 75-rius metus, sujungė lietuvės moteris bendram kultūros, švietimo, socialinės globos ir labdarybės darbe. Pradedant nuo aukščiausių draugijos veikėjų ir baigiant tūkstantinėm narių gretom, jos visos dirbo siekdamos “Tiesos ir Meilės” idealo. Jos atliko milžinišką ir reikšmingą darbą visos Lietuvos gerovei.

IŠ MŪSŲ VEIKLOS ISTORIJS

*

“Moteris” 1937 m.

Sveikiname lietuvių katalikių moterų sąjūdžio sumanytoją ir pirmąjį organizatorių Gerb. prelatą Povilą Januševičių sulaukusį 70 metų! (gimęs 1866 m. red.)

Gruodžio 26 d. Prel. Pov. Januševičiui sukanka 70 metų. Mes katalikės moterys Prelatą Januševičių gerai pažįstame, nes jis pradėjo mūsų Dr-jos istoriją. Jo sumanymu įvyko pirmasis lietuvių katalikių moterų suvažiavimas Kaune 1907 m., kurį šiemet minėjo visos lietuviškos moterys. Jo sumanymu susitvėrė 1908 metais Lietuvių Katalikių Moterų Dr-ja ir įkurtas moterims skirtas laikraštis “Lietuvaite”, kuri buvo “Moterų Balso” ir dabartinės “Moters” pradžia. Prelatas Januševičius buvo ir pirmasis L.K. Moterų Dr-jos dvasios vadas. Tačiau jo asmuo niekur viešai nebuvo keliamas, ir jis pats vengė viešai rodytis moterų organizavimo darbą dirbdamas. Plačiau apie tuos darbus mes žinome iš mūsų Dr-jos istorijos, knygos “Tiesos ir Meilės tarnyboje”.

Sios garbingos sukakties proga pravartu nors trumpai pažvelgti į kitas Gerb. Prelato darbo sritis.

1890 metais išvestas kunigu, šias pareigas uoliai ir šventai eidamas nudirbo daug ir kitokių gražių darbų. 1905 m. Prelatas Januševičius, tada būdamas Kauno Dvasinės Seminarijos profesorium, įsteigė Šv. Kazimiero vardo Pasitikėjimo Bendrovę. — Dabar ją vadiname trumpai — Šv. Kazimiero Draugija. Tos draugijos svarbiausias tikslas, leisti lietuviškas knygas. Šv. Kazimiero Draugija iki 1936 m. yra išleidusi per 600 įvairių knygų.

Pastaruoju laiku Prel. Januševičių Kaune visi žinome, kaip našlaičių tėvą — labdarį. Po didžiojo karo, Kaune, kaip ir visur, buvo begalo daug vargo. Prel. tada buvo paskirtas Šv. Trejybės parapijos klebonu ir ryžosi padėti vargšams. Jis 1919 metais įsteigė Vaikelio Jėzaus Draugiją, kurios svarbiausias tikslas netik materialiai remti, priglausti ir papenėti našlaičius, bet juos išmokyti amato, kad vėliau jau patys užsidirbtų duoną. Tos draugijos primininku yra pats Prelatas. Dr-ja dabar, po 12 metų, išlaiko 4 vaikų darželius, dvi pradžios mokyklas, dvi amatų mokyklas (bern. ir merg.), praktikantų dirbtuvę. Vilijampolėje nesveikiems vaikams

PREL. P. JANUŠEVIČIUS (1866–1948)

Pirmojo moterų suvažiavimo Lietuvoje 1907 m. organizatorius ir pirmojo liet. moterų laikraščio 1911 m. “Lietuvaite” leidėjas

yra atskira prieglauda — izoliatorius. Klebonišky išlaikoma vaikams sanatorija.

Be to, Prel. Januševičius yra daug rašęs į lakraščius ir daug knygelių parašęs. Ir apie mūsų Dr-jos veikėją Teresę Kubilinskaitę knygutę parašyta Prel. Januševičiaus.

Linkime dar daug gražaus darbo metų Gerb. Prelatui.

*

Gabrielė Petkevičaitė — “Laiškai”

“Vilniaus Žinių” redakcijai

Gerbiamoji Redakcija!

Meldžiu neprirokuoti man nuopelnų, kurių neturiu. “Vilniaus Žinios” rašo Nr. 154, būk aš padavusi sumanymą susivažiuoti moterims Kaune.

Tuomi pranešu visuomenei, jog buvau į tą susivažiovimą užkviesta per p. Leonienę vardan organizacinio Komiteto, ir tai vien už dviejų savaitių prieš.

Atvykusi Kaunan, persitikrinau, jog visas sumanymas to susivažiovimo iškilo iš Kauno Kunigijos ir tapo įvyktas Kauniškių moterų organizacinio komiteto, prie kurio prigulėjo šios moterys: 1) p. Leonienė, 2) p. Lebkauskienė, 3) p. Robašauskienė, 4) p. Voitkevičienė, 5) p. Al. Petkevičaitė, 6) p. Daugelytė, 7) p. Norkytė.

Tos moters ir teikėsi mane perstatyti į prezidiumą.

Atsisveikindama su susivažiovimu, dėkavojau visiems Kauniškiams, prisidėjusiems prie to sumanymo, ir tebūna leista man ir šiandien per laikraštį atiduoti dar sykį garbę visiems sumanytojams ir sumanytojomis to mūsų moterų susivažiovimo.

Gabrielė Petkevičaitė

28.IX.1907

“Vilniaus Žiniose” laiškas buvo paskelbtas su tokiu Redakcijos priedašu:

“Žemiau talpiname p. G. Petkevičaitės protestą prieš klaidą, įsiskverbusių moterų susivažiovimo aprašyme. Prie tos progos išreiškiame mūsų korespondento p. Vl. Pauliukonio atsiprašymą, kuris, taip pat kaip ir rusų pirmėiviškų laikraščių korespondentas, buvo tūlų susivažiovimo ypatų suklaidintas kaslink p. G. Petkevičaitės nuopelnų ir užtai dabar per laikraštį meldžia atsiprašymo.”

“Vilniaus Žinių” redakcijai

Gerbiamoji Redakcija!

Susidūrus dviem laiškam Jūsų laikraštyje, laikau už priedermę pranešti visuomenei kelis paaiškinimo žodžius apie mūsų Lietuvių Moterų Sąjungos Komiteto santykius.

Peržiūrėjusi sekretoriato susivažiovimo protokolus, radau surašytas šitas ypatas, kaip išrinktasias komitetas:

1) Gabrielė Petkevičaitė iš Kauno gubernijos, Panevėžio pavieto.

2) Julija Žymantienė iš Kauno gub., Šiaulių pav.

3) Marija Pečkauskaitė tuo tarpu iš Kauno gub., Raseinių pav. — netrukus žadanti Vilniuje apsigyventi.

4) Joana Griniuvienė iš Suvalkų gub., Senapilės pav.

Iš Vilniaus: 5) Sofija Kymantaitė, 6) Felicija Bortkevičienė, 7) Marija Putvinskaitė, 8) Ona Pleirytė-Puidienė.

Iš Kauno viso labo devynios: 9) Celina Leonienė, 10) Kotryna Norkytė, 11) Tekla Augustinavičiukė, 12) Labkauskienė, 13)

GABRIELĖ
PETKEVIČAITĖ
(1861-1943)

Pirmojo moterų
suvažiovimo 1907 m.
prezidiumo pirmininkė

Robašauskienė, 14) Al. Petkevičaitė, 15) Dogelytė, 16) Kobilinskytė, 17) Vaitkevičienė.

Nė protokole neradau, nė šiaip, tur būt, nėra niekas girdėjęs, kad būtų buvęs kas per suvažiovimą išrinkęs atskirą komitetą “Moterų Kaune” ir įgaliojęs jį susirinkimą šaukti.

Todėlei visai man neaišku, kas per ypotos galėjo save komitetu pasivadinti ir nepripažinti visuotino susirinkimo nusprendimo, man vienai teisę pavedusio susirinkimus kviesti.

Atmenu gerai, jog sekantį visuotiną susirinkimą pažadėjau sukviesti Kaunan ir laikau už priedermę savo žodį išpildyti.

Apie mūsų komiteto susirinkimą nebuvo nė laiko, nė progos tarties, ypač su moterimis Kaunietėmis.

Visas viešas susirinkimas juk matė savo akimis, kaip dauguma moterų Kauniečių iš Organizacinio Komiteto beveik visai visuotino susivažiovimo veikime nedalyvavo, taip kad su dalimi iš tų moterų ne tik negalėjau apie ką nors susitarti, pagalios nė progos negavau ypatiskai susipažinti.

Todėlei sunku suprasti, koku tikslu ir kas gali skelbti melagingas žinias ir apie mane, būk aš prižadėjusi sušaukti komiteto susirinkimą Kaunan, ir apie savo Kaunietes drauges, būk jos tarusios 10-yje (iš viso jų tėra 9), tuo tarpu, kuomet Leonienės ir Norkytės aiškiai pavardėmis pasirašytame laiške yra nurodyti tik dvi ypotos, laužančios susivažiovimo nutarimus.

Skelbiu čia irgi, kad mes, keturios sodietės, visai nieko neprasėme užtarimo, ir visos keturios atsiradome laiku Vilniuje, nes mes visos suprantame gerai, kad, apsiėmusios pildyti visuomenės mums pavestas priedermes, neturime teisės dengtis naminiais reikalais.

Tą pranešdama, lieku su pagarba.

Pirmininkė Gabrielė Petkevičaitė

23.XI.1907 m.

Kaune įvykusiame pirmajame moterų suvažiovime (1907 m. rugsėjo mėn. 23-24 d.) buvo nutarta steigti bendrą visas Lietuvos moterims organizaciją — Lietuvių Moterų Sąjungą. Suvažiovimas sudarė s-gai įsteigti Organizacinį Komitetą, kurio rinkimosi vieta buvo numatyta Vilniuje; vilnietėms buvo pavesta parengti įstatus ir rūpintis kitais būsimos sąjungos reikalais. Tačiau, suvažiovimui išsiskirsčius, greitai prasidėjo nesutarimai. Kunigų inspiruojamos kaunietės pasivadino Moterų Komitetu Kaune, pareiškė nenorinčios vykti į bendrą Organizacinio Komiteto posėdį, o 1908 m. įkūrė Lietuvių Katalikių Moterų Draugiją. Vilnietės kelis kartus įteikinėjo gubernatoriui patvirtinti įstatus, bet vis jie buvo grąžinami, motyvuojant, kad nėra reikalo kurti naują organizaciją, kai jau viena yra. Po įvairių trukdymų L. M. S-ga buvo Vilniuje įsteigta. Jos veiklą nutraukė pirmasis pasaulinis karas.

SOFIJA
KYMANTAITĖ-
ČIURLIONIENĖ
(1885-1958)

Moterų veikėja
ir aktyvi 1907 m.
suvažiavimo dalyvė

A. Žirgulyš — „Literatūros keliuose“

Pirmą kartą plačiau viešai Čiurlionienė pasirodė pirmajame Lietuvos moterų suvažiame Kaune 1907 m. rugsėjo 23-24 d. Impozantiškas tai buvo suvažiavimas savo gausumu ir gyvumu. Prigarmėjo moterų iš visų krašto kampų pilnas senasis Kauno teatras. Daugumas, kokie keturi penktadaliai, buvo sodietės — valstietės ir samdinės, maža dalis miestiečių. Salėje jūravo tik baltos, baltos skarelės, kur-ne-kur „nedrąsiai kyšojo skrybėlaitė“. Čiurlionienė savo atsiminimuose smagiai pasakoja apie tą moterų sujudimą. Kai reikėjo eiti prezidiuman ir pradėti suvažiavimą, inteligentės ir šiaip miestietės susimąsčiusios: su skrybėlaitėmis ar be jų sėsti už stalo? Ką pasakys „skarelės“, jei jos taip išsiskirsiančios? Pasiginčijusios užkulisyje, nutarė prezidiuman sėsti be skrybėlaičių. Pradedančioms organizacinį gyvenimą klausimas buvo nelengvas ir, be to, labai moteriškas...

Sofija Kymantaitė tada buvo dar jaunutė mergina, bet jau gera kalbėtoja, nestokojanti nusimanymo ir ambicijų. Skaitė du pranešimus: pirmajame ragino moteris šviestis, organizuotis ir kovoti dėl teisių lygybės; antrajame — kalbėjo, kaip geriau mokyti vaikus savo krašto istorijos. Čia ji peikė „tamsiausią istorijos supratimą“, „ilovaiskinę“ pažiūrą į istoriją. Reikia pasakoti ne apie kunigaikščius, o apie žmones, tautą. Tokio supratimo geriausia semtis iš vietų vardų, legendų ir apskritai liaudies kūrybos.

Suvažiavimas nutarė steigti visoms lietuvišioms moterims bendrą organizaciją — Lietuvių moterų sąjungą ir išrinko organizacinį komitetą. Vilnietės, komiteto narės, turėjo parengti įstatus ir rūpintis kitais steigiamos sąjungos reikalais. Kadangi pirmininkė Petkevičaitė gyveno ne Vilniuje, reikalų našta daugiausia vargino Kymantaitės galvą, ji faktiškai tam darbui vadovavo. Jai taip pat buvo pavesta sudaryti knygą moterų klausimu. Abiejų darbų ji ėmėsi su jaunos veikėjos energija ir noru tarti savo žodį...

*

„Moteris“ 1937 m.

KODĖL DRAUGIJĄ STEIGĖME?

XX amžiaus pačioje pradžioje Lietuvos visuomenėje pribrendo reikalas steigti Katalikių moterų draugiją.

Vyriausiu to sumanymo iniciatorium ir vykdytoju buvo ilgametis Šv. Trejybės Bažnyčios Kaune klebonas kun. P. Januševičius.

Teko nugalėti nemaža sunkumų ir klaidymų iki buvo gautas rusų valdžios leidimas įsteigti tokią draugiją.

Jau spaudą atgavus, bene 1907 m. buvo sušauktas L.M.K. Dr-jos Kongresas Kaune. Į tą Kongresą suvažiavo lietuvišės iš plačiosios Rusų Imperijos įvairių vietų ir iš Prūsų Lietuvos. Nebuvo tame Kongrese patetiškų kalbų, bet buvo rimtas susikaupimas ir tikras noras padėti mūsų jaunesnioms seserims, kurias buvome pasiryžusios prikelti, apšviesti ir nurodyti joms aukštus tikslus, kurie būtų kelrodžiais visam gyvenimui ir užgūdintų dvasiniai ištvermingai, nežiūrint sunkių sąlygų, dirbti geresniam Rytui.

Ši draugija, pagal įstatus, turėjo būti švietimo — kultūros, bet tikrumoje daugiausia mums rūpėjo kelti tautinį susipratimą, kuris, dėl ilgametės priespaudos ir lietuviško rašto stokos, turėjo būti nuolat keliamas, gaivinamas.

Gavus leidimą draugijai, tuoj prasidėjo rūpesčiai įsteigti namų ruošos ir ūkio mokyklą. Tokia mokykla buvo įsteigta didžiausiu vargu, nes tų laikų Lietuvos visuomenė buvo labai neturtinga, pastovių pajamų neturėta ir lėšas tekdavo graibyti iš kur tik buvo įmanoma. Tokioms sąlygoms esant mokykla pradėjo savo egzistenciją ir vystėsi pakankamai gerai.

Be tiesioginės savo paskirties, visokių ūkiškų reikalų, buvo atkreipta dėmesys į švietimo tautinimą. Tam tikslui kiekvieną dieną prieš pamokas, nuo 6 iki 8 val. ryto p-lė Teresė Kobilinskaitė slapta mokė lietuvių kalbos, gramatikos, Lietuvos istorijos ir geografijos. Tas jau vyko slapta, ir knygos ir sąsiuviniai turėjo būti saugojami ir slepiami, kad nepatektų į rusų administracijos rankas.

Mokyklos buklė vis gerėjo ir norinčių mokyklon stoti lietuvių skaičius buvo daug didesnis negu galėjo sutalpinti nedidelė mokyklos patalpėlė, nes tinkamesniam butui lėšų pritrūkdavo.

Daug buvo dirbama draugijai ir mokyklai nemokamai, bet būdavo ir neišvengiamų išlaidų. O lėšas sudarė mokinių mokslapinigiai, loterijos, vakarėliai.

Didžiausiu malonumu prisimenu tuos vakarėlius. Į juos atvykdavo kas tik gyva, lietuviška. Visi jautėsi vienos idėjos tarnais, nuotaika buvo širdingiausia. Nors vakarėlių dalyviai būdavo nevienodo išsilavinimo ir socialės buklės, o kartais ir nevienodų pažiūrų, tas betgi nekludė bendrai linksmintis; asmeniškumas ir partypiškumas turėjo likti už durų; salėje buvo vietos tik lietuviams, kurie dirbo Tėvynei — idėja visus vienių.

Netrukus mokykla buvo perkelta į Maironio namus. Ten jau patalpos buvo didelės, todėl prie mokyklos įsteigėme valgyklą (kad mokinės įgytų praktikos) ir kepyklą. Pastaroji buvo tuomet vienintelė krikščioniška Kaune ir pasisekimą turėjo nepaprastą — pareikalavimas buvo žymiai didesnis, ir kartais buvo neįmanoma visus patenkinti.

Atsižvelgiant į lėšų stoką ir į tai, kad visą reikiamą darbą turėjo pakelti saujelė pasiryžėlių, rezultatai, tikrai skruzdžių darbo, buvo daugiau negu patenkinami. Reikėjo nuolat sukti sau galvą, kaip suvesti galą su galu. Pritrūkus lėšų dažnai gelbėdavo vadinami „vakarėliai“. Lietuviai artistai dalyvavo jose nemokamai; lietuviai mėgdavo pasilinksinti savųjų tarpe, užtat visuomet galima buvo laukti atvykstant nemažą būrelį, neturtingą, bet mielai sumokantį vakarėliui duoklę, o tie keliolika rublių dažniausia būdavo labai ir labai reikalingi.

Dirbome tais laikais dideliu pasiryžimu tvirtai tikėdamos, kad geras darbas negali žūti; draugijos veikimo plėtotė rodė geras perspektyvas.

Bet štai, 1914 metais karas sustabdė kuriam laikui ir mūsų draugijos gyvavimą, nes įsteigėjas ir valdybos dauguma išvyko iš Lietuvos

M. NAUJALIENĖ
L.K.M. D-jos
pirmosios Tarybos
pirmininkė 1908 metais

— vos maža dalis jų pasiliko Kaune. Okupacinės valdžios draudimai organizacijų ir susisiekimo taip pat neigiamai veikė. Bet jau 1917 m. draugija vėl pradeda veikti. Iš senosios valdybos aš, žemiau pasirašiusi, nenuilstama darbininkė a.a. Teresė Kobilinskaitė ir patarėjas, draugijos įsteigėjas kun. prelatas P. Januševičius vėl stojome darban. Ir vėl teko pradėti viską kaip iš naujo.

Sąlygos draugijai plėstis nebuvo palankios. Kraštas vokiečių nualintas, visuomenė neturtinga; teko verbuoti draugijai narius ir pildyti Valdybą, daryti susirinkimus vokiečių priežiūroje. Be to ši saujelė, kuri pasiryžo pakelti ant savo pečių būtinai atliktą darbą, buvo apkrauta savo darbais ir rūpesčiais, duonos kąsniui uždirbti. Bet pasiryžimas viską nugali. Ištverėme savo vietose iki sužibėjo, po tiek metų vergijos, laimingos laisvės žvaigždė ir L.M.K. Draugija gali egzistuoti ir plėtotis normaliose laisvos Tėvynės jai suteiktose sąlygose. Dabar matome, kad mūsų darbas, Dievui padedant, davė gražų derlių, nes mūsų įkurtoji L.K. Moterų Dr-ja išsivystė į didelę, naudingą ir reikšmingą organizaciją.

M. Naujalienė
L.K.M. Dr-jos buv. pirmosios Tarybos ir
vėliau Revizijos Komisijos Pirmininkė

*

KAIP MES DIRBOME

Malonu senatvėje matyti, kad darbas, kuriam buvo pašvęsta daug jaunystės jėgų, nežuvo, bet davė vertingus rezultatus.

Turiu galvoje Lietuvos Katalikių Moterų Draugiją.

Man buvo lemta dalyvauti jos įkūrimo ir ilgus metus joje veikti. Nėra čion vietos aprašinėti visą tą kruopštų, reikalaujantį ištvermės, kasdienį darbą ir nuolatinius sunkumus, kuriuos turėjome šalinti. Subsidijų negaudavome, o laikėmės tik savųjų tarpe surinktomis lėšomis ir darbu, kuriam dažnai teko pavaduoti lėšų trūkumą.

Kaip moterys pasirinkome artimiausią mums sritį. Suprasdamos, kad tais laikais būtiniausias reikalas buvo kelti tautinį susipratimą, šviesti liaudį, sumanėme įsteigti Ūkio — Kulinarijos mokyklą kaimo mergaitėms. Toji mokykla nebuvo siaura, specialė; daug dėmesio buvo mūsų kreipiama į auklėjimą, lavinimą ir suteikimą pagrindinių gramatikos, istorijos ir geografijos žinių. Po kelių metų mergaičių jau nebegalima buvo pažinti. Iš kaimo atvykdavo jos išsigandusios, nedrąsios, nepratusios prie miesto ir žmonių. Bet greit viskas keitėsi: bendravimas su mokytojais, pamokinanachios

paskaitos, jaukūs susirinkimai, vaidinimai ir šokių vakarėliai, į kuriuos rinkdavosi lietuvių inteligentų jaunuomenė, moksleivija, viskas tas teigiamai veikė mergaites ir auklėjo jų būdą.

Mūsų patarėju ir tikru "spiritus movens" buvo kunigas prelatas Povilas Januševičius. Jis buvo įkvėpėjas ir savo užsidegimu, ir tarnyba idėjai, teikdavo ir mums energijos ir ištvermės.

O jos reikėjo nemaža... Ką ir kalbėti, sunku mums buvo. Buvo gerų norų žymiai daugiau, negu lėšų. Bet pasiryžimas stebuklus daro. Blaiviai dabar įvertinant, tenka stebėtis mūsų tų laikų užsimojimais. Toji mokykla buvo juk sukurta iš nieko. Nieko — tai reiškia — lėšų nebuvo, bet užtat buvo tvirtas noras, lietuviškas užsispirimas ir darbas buvo atliktas ir atliktas gerai. Reikėjo gi turėti drąsos steigti mokyklą, pirkti baldus, indus, nuomoti patalpas ir viską tą kreditan, išmokėjimui, neturint užtikrintų lėšų.

Matydamos gerą mokyklos sekme, sukome sau per dažnus posėdžius galvas, iš kur lėšų gauti, niekumet jų nebuvo ne tik užtektinai, bet ir pakankamai, o juk mokyklos neuždarysi, apie tai net negalvota, — juk mokinių stodavo vis daugiau, valgykla turėjo pasisekimo.

Mūsų laimei Valdyboje buvo keletas energingų inteligentų. Ponia Robašauskienė sėkmingai organizuodavo vakarėlius, loterijas, koncertus ir susirinkimus. Ponia Naujalienė buvo veikli ir visuomet buvo galima laukti jos pagalbos. A.a. lietuvių muzikos patriarchas kompozitorius Juozas Naujalis ir Kunigas prelatas Juozas Bila — nuolatiniai mūsų rengiamų koncertų dalyviai, taip pat nemaža padėjo kasos reikalus pataisyti.

Turiu pašvęsti bent porą žodžių a.a. sekretorei Teresei Kobilinskaitėi, ramiai, ištvermingai, pasišventusiai dirbusiai savo mylimų mokinių labui ir švietimui. Garbė jos atminčiai. Garbė ir a.a. Jadzei Stanelytei, dorai ir darbščiai veikėjai.

Apie save galiu pridėti, kad dirbau Lietuvos Katalikių Moterų Draugijoje, Švietimo draugijos "Saulė" Valdyboje, Šv. Zitos draugijoje ir dalyvavau pirmos lietuvių prieglaudos steigimo darbe.

Po didžiojo karo neturėjau jau jėgų ir energijos visuomenės veikimui. Vyro, prieškarinio lietuvių veikėjo Anupro Vaitkevičiaus, mirtis ir karo padariniai paliko mane be lėšų ir buvau priversta griebtis bet kokio darbo duonos kąsniui užsidirbti.

Baigdama, kreipiuosi į visuomenės darbą dirbančias moteris, kurios jau įsteigė ne vieną prieglaudą mažiausiems ir seniausiems. Kad užkimštų dar vieną spragą, kad pagaltotų, rimtai susirūpintų ir įsteigtų moterims inteligentėms namus, kur senos, vienišos, neturtingos gautų pastogę, duonos kąsnį ir globą.

Ne kartą jau buvau apie tai ir spaudoj rašiusi ir susirinkimuose

ELENA
VAITKEVIČIENĖ

1907 m. suvažiavimui
ruošti komiteto
pirmininkė ir pirmoji
L.K.M. Draugijos
pirmininkė 1908 metais

kalbėjusi. Gal tas ir nebuvo aktualu prieš karą, kuomet moterų inteligencių mažai buvo. Bet dabar...

Daug jų išeina iš kaimo bakūžės, kaip mokytojos, valdininkės, visuomenės veikėjos. Jų jaunos jėgos atiduotos naudingam darbui, laikas greit bėga ir galop stoja vieniša senatvė. Grįžti gimtojon pastogėn pervėlu, ten jau vieta kitų užimta.

Tebūnie leista man, nemaža jėgų ir lėšų suaukojusiai lietuvačiui švietimui ir globai, prašyti savo įpėdines kilnias moteris organizuoti vienišoms benamėms moterims — inteligentėms prieglaudą. Reikalas pribrendo, pavėlavimas nepateisinamas.

Elena Vaitkevičienė

Pirmoji L.K.M. D-jos Pirmininkė

EMILIJ
JASMANTAITĖ-
VILEIŠIENĖ
(1861-1935)

Kultūrininkė ir Vilniaus
visuomenės veikėja,
L.K.M. D-jos Garbės Narė

Moteris 1936 m. VYKDYKIME JŲ IDEALĄ!

... Ir kai šiandie mes gėrimės visu tuo Draugijos veikimu prieš didįjį karą, jos įstaigomis ir jų turtėjimu, mums aišku, kad viskas taip gražiai sekėsi tik dėl to, kad buvo gerų, pasišventusių darbininkių. Mes žinome jas ir džiaugiamės galėdamos su jomis bendrauti. Tik dėja, kai kurios jau paliko šį skurdų pasaulį, nueidamos pas Dievą.

Bet mes atmename jas, gėrimės jų darbais ir stiprinamės jų pavyzdžiu.

Štai Teresė Kubilinskaitė. Ji priklauso prie pirmųjų L.K. Moterų Dr-jos steigėjų ir veikėjų. Nuo pat Draugijos įsikūrimo ji dirbo joje kaip valdybos narė. Ji dirbo visokį darbą: sekretorės, išdininkės, buhalterės, pirmininkės ir pagaliau redaktorės. Ji buvo sumanytoja, steigėja ir pirmoji "Lietuvaitės" redaktorė. Buvo begalo kruopšti ir kukli. Visi ją vadindavo Terute. P. Gražbylys, rašydamas apie Teresę Kubilinskaitę, sako: "Visos minėtos įstaigos, visas jų turtas, visas anas tiek gražus ir prakilnus L.K. Moterų Draugijos veikimas atsirado ir ėjo pirmyn dėlto, kad buvo ir veikė Terutė, nieiškodama nei garbės, nei pelno; jos prakilni ir ideali dvasia norėjo ir troško vien tik Dievo garbės ir Lietuvos labo. Kiek Terutė yra padėjusi triūso, sveikatos besidarbuodama L.K. Moterų Draugijoje ir jos įstaigose, ypač Mergaičių amatų ir namų ūkio vedimo mokykloje, sunku apsaityti; ji dirbo per dienas ir naktis su tikru atsidėjimu ir pasišventimu".

Kai kilęs didysis karas sutrukdė Draugijos veikimą ir išardė visas Draugijos įstaigas — Terutė tapo gailėstingąja sesele ir nuėjo slaugyti sužeistųjų. Su ligonine, kurioje dirbo, Terutė išvyko į Rusiją. Iš ten į Kauną sugrįžo tik 1919 m. Bet sugrįžusi savo pamėgto gailėstingos sesers darbo jau nepametė. Dirbo iš pradžių

Kauno ligoninėje, po to gydytojo Hagentorno klinikoje. Mirė 1927 m. gegužės mėnesio 6 dieną. Taigi šiemet sukanka 9 metai nuo jos mirties. Palaidota Kauno kapinėse.

Antra, šalia Teresės Kubilinskaitės, šviesi ir kilni asmenybė nuėjusi pas Dievą yra Jadvyga Stanelytė. Ji, taip pat kaip ir Teresė Kubilinskaitė, buvo viena iš pirmųjų L.K. Moterų Draugijos veikėjų. Ji buvo artimiausia Kubilinskaitės talkininkė ir rėmėja. Ji buvo Draugijos valdybos vicepirmininkė ir vėliau, jau minėtos, Mergaičių amatų ir namų ūkio vedimo mokyklos vedėja.

Dar minėtinos iš pirmųjų Draugijos darbininkių Čalkytė, K. Jakovickienė ir daug kitų.

Gražią, šviesią atmintį po savęs yra palikusi ir tik pernai mirusi mūsų Draugijos garbės narė Emilija Jomantaitė-Vileišienė. "Būti žmogumi, valstybės piliete, tautos dukra, visuomenės reikalų vykdytoja ir visa tai surišti religijos ryšiais, tai šie yra pamatiniai bruožai a.a. neseniai Vilniuje mirusios E. Vileišienės". — Taip atsiliepia apie E. Vileišienę kan. P. Dogelis. . .

J. Drungaite

KAN. J. TUMAS-
VAIŽGANTAS
(1869-1933)

Lietuvos moterų
organizautos
veiklos skatinto-
jas ir pirmojo
suvažiavimo
1907 m. dalyvis

"Moteris" 1957 m. MANO PRISIMINIMAI

... Mane vykti į suvažiavimą paragino a.a. kan. Juozas Tumas.

Suvažiavimas buvo skaitlingas, suvažiavo moterų iš įvairių Lietuvos vietovių. Jame dalyvių nuotaika buvo pakilusi, juk tai pirmas toks įvykis! Suvažiavime dalyvavo ir kunigų. Jų tarpe matėsi ir a.a. prel. A. Dambrauskas-Jakštas ir a.a. kan. J. Tumas-Vaižgantas. Buvo ir pasauliečių vyrų, jų tarpe a.a. advokatas P. Leonas, "Dainos" Draugijos Kaune pirmininkas.

Susirinkimui primininkavo Gabrielė Pečkauskaitė, ji kartu su Sofija Kymantaite (vėliau po vyrų Čiurlionienė) šiame suvažiavime daugiausia reiškėsi ir svėrė.

Su jomis mane supažindino kan. Tumas. Suvažiavusios moterys tarp kitų dalykų reikalavo lygių teisių moterims, kovoti su girtuoklyste blaivinti kraštą, į mokyklas Lietuvoje skirti mokytojais lietuvius. Dalyvės į ateitį žiūrėjo šviesiomis akimis.

Suvažiavime buvo išrinktas komitetas, kuris parengė Lietuvių

Katalikių Moterų Draugijos įstatus. Suvažiavimas užsibaigė koncertu, dainavo vyrų kvartetas (jame du broliai Babravičiai).

Šio suvažiavimo darbams užsibaigus jo dalyvės skirstėsi gerai jo nuteiktos. Jis gi buvo akstinu tolimesnei organizuotai moterų veiklai Lietuvoje.

J. Nasvytienė

Draugijos veikėja **O. Labanauskaitė** (kairėje), šalia stovi **O. Jakaitytė**, prof. **J. Eretas** ir kiti pavasarininkų kongreso organizatoriai Šiauliuose 1924 metais

Steigiamojo Seimo Moterų Katalikių Frakcija 1921

Stovi iš k.: Ona Muraškaitė, Emilija Spudaitė-Gvildienė, Salomeja Stakauskaitė; sėdi, Magdalena Draugelytė-Galdikienė

1918 m.

M. Putvinskaitė-Žmuidzinavičienė (1877-1959) ir **J. Kemežytė-Nasvytienė** (1884-1968) dešinėje, kultūrininkės ir moterų veikėjos

“Moteris” 1937 PRIEŠ 30 METŲ

Prieš trisdešimtį metų 1907 m. rugsėjo m. 23-24 d., katalikių moterų šaukiamos, suvažiavo į Kauną Lietuvos moterys. Tais laikais mūsų šalį valdė rusai. Jų malonės reikėjo klabenti, kad gavus suvažiavimui leidimą. Bet, įdėjus visą moterišką pasiryžimą, laimėta, nes po 1904 — 5 metų revoliucijos Rusų valdžia buvo kiek sušvelnėjusi.

Į suvažiavimą pakviesta visos lietuvės, nepaisant jų išsilavinimo ir pasaulėžiūros. Tai rodo gerą suvažiavimo rengėjų valią. Bet gyvenimas eina savo keliu. Kol buvo kalbėta tautiniais ir moterų teisių klausimais, tol buvo sutarta, bet iškėlus praktišką organizavimo reikalą, prasidėjo kova. Socialistinė srovė pasiryžo paimti moterų organizavimą į savo rankas. Kilo ginčai. Šeimininkės, sušaukusios suvažiavimą, pasijuto svečių nustumiamos į šalį. Tik didelėmis pastangomis sudaryta šiokia tokia lygsvara. Į organizacinį moterų sąjungai kurti komitetą išrinkta abiejų pakraipų atstovų. Bet šitoks klausimo išsprendimas pasirodė esąs nevykęs. Pirmiausia susiginčyta dėl sąjungos steigimo vietos. Laisvamaniškos vilnietės norėjo kurti draugiją Vilniuje, o katalikės Kaune. Toliau daug ginčytasi dėl draugijos vardo: ar pavadinti kuriamą organizaciją katalikių ar tik lietuvių vardu. Nesutariant, kaunietės pasiryžo veikti atskirai ir parašė “Lietuvių Katalikių Moterų Draugijos” įstatus.

Taip gimė mūsų Draugija. L. Kat. Moterų Dr-jos įstatai buvo įregistruoti 1908 m. kovo m. 21 d. Draugija pasistatė savo tikslu suvienyti lietuves katalikes bendram kultūros darbui, plėsti moterų švietimą, kelti jų dorovę, siekti materialinės gerovės ir ginti jų teises.

M. Galdikienė

KOVA UŽ MOTERŲ

TEISES

NORA KULPAVIČIENĖ

Moterų išsilaisvinimo idėja subrendo Didžiosios Prancūzų Revoliucijos (1789 m.) nuotaikose. Jau 18 a. pabaigoje moterys pradėjo intensyviau reikštis viešame gyvenime. Anglijos Duchess of Devonshire agitavo partijos rinkimuose. Prancūzijoje Mme Roland (1754-1793) Paryžiaus salonuose pagarsėjo savo politine veikla, Mme de Stael (1766-1817), šalia romanų ir straipsnių rašymo, kovojo už laisvą žodį ir užsiėminėjo politinėm intrigom. Tačiau pirmieji žingsniai nebuvo lengvi. 1792 metais Mrs. Mary Wollstonecraft (1759-1797), išleidusi knygą „Vindication of the Rights of Woman“, sukėlė audrą vyrų pasaulyje, kurie autorę viešai vadino „hiena su sijonu“. Revoliucijos dalyvės, kaip Olympe de Gauges ir kitos, reikalavusios moterų teisių įgyvendinimo, baigė savo gyvenimą po giljotiną. To pačio likimo vėliau susilaukė ir Mme Roland, jos garsusis posakis „Laisve, kokie baisūs nusikaltimai vykdomi tavo vardu!“ išliko aktualus iki mūsų laikų. Filosofo Rousseau (1712-1770) revoliucinis šūkis „kiekvienas žmogus gimsta laisvas“ ir toliau buvo suprantamas tik kaip žmogus-vyras.

Pačių moterų nuomonė apie sklindančias naujas išsilaisvinimo idėjas irgi nebuvo vieninga. Daugumoje vyravo nuomonė, kad jokių specialių privilegijų garantuoti nereikia, nes pakankamai protinga moteris ir pati sugebės išsikvoti tam tikrą padėtį ir teises. Kaip nepakeičiama realybė, moters vieta buvo suprantama tik namuose, visiškoje vyro priklausomybėje.

1829 metais William Cobbet savo patarimų knygoje siūlė vyram pasisaugoti nuo įsimylėjimo, kenksmingo darbui, pareigom ir protui. Pasirenkant žmoną žiūrėti, kad ji būtų padori, geros orientacijos, švari ir greitai valganti. „Quick at meal, quick at work!“ Sir Almroth Wright rašė, kad „gerų moterų nėra, yra tik tos, kurios subrendo gerų vyrų įtakoje“. „Moteris, sulaukusi

keturiasdešimt metų, neturėtų teisės gyventi!“, nes ji niekam nebenaudinga. Tokie ir panašūs šūkliai aidėjo tuometinėje visuomenėje, ir Anglijos parlamente moteris būdavo apibūdinama tik vienu žodžiu „sex“, palydint garsiais nusikvatojimais.

Mrs. Mary Wollstonecraft 1792 metais išleistoje savo knygoje ragino, kad mergaitės būtų mokomos nuo pat jaunų dienų ir siektų profesinio išsilavinimo. Jos nuomone, moteris vedybiniame gyvenime neturėjo priklausyti tik nuo vyro malonių ir užgaidų, bet būti jo tikra gyvenimo padėjėja ir draugė. Apie moterų balsavimo teises dar nebuvo kalbama, nes ir vyrai galėjo balsuoti tik turėdami nekilnojamą turtą. Bet balsavimo teisių suteikimo moterim klausimas palaipsniui pradėjo iškilti. Atsirado ir tam pritariančių vyrų. Tuo reikalu jau 1825 metais rašė William Thompson. Anglijos parlamente šį klausimą 1867 metais iškėlė moterim palankus parlamentaras John Stuart Mill. Pravedus balsavimus, jau dalis balsavo už moterų balsavimo teises.

Prancūzijoje moterų teisių klausimas irgi buvo keliamas viešai. Net teisme atsidūrė byla, kad išsiaiškinti, ar „pilietis“ turi tą pačią reikšmę kaip „pilietė“. Paaiškėjo, kad ne. Visos pastangos atsimušdavo į Napoleono Kodeksą, kuriame moteris buvo apibūdinta kaip beteisė, žemesnė būtybė. Šis teisynas visą 19 a. buvo labai giliai įleidęs šaknis ne tik Prancūzijos kaimyninėse šalyse, bet dalinai ir Lietuvoje.

Prancūzija, lopšys visų revoliucinių idėjų, kurios sklido visame pasaulyje, žmoniškumo teises savo pilietėm pradėjo suteikti tik gerokai po II-jo Pasaulinio karo . . .

Taip skambėjo ir toliau populiarius vyrų šūkis: „Nekenčiu moters, kuri turi savo nuomonę!“ Moterų

balsavimo teisių legalizavimas buvo nustumiamas vis toliau ir toliau, nes balsuoti, tai reiškia turėti savo nuomonę. Karalienė Viktorija (1819-1901) irgi atmetė tuos reikalavimus, kaip visai nereikalingus prasi-manymus. Kai Lady Amberley 1870 metais tuo reikalu viešai pareiškė savo nuomonę, karalienė patarė ją gerai išperti.

Jei ir buvo vyrų, kurie principiniai nieko neturėjo prieš moterų veiklą viešame gyvenime, tai jie visi panikiškai bijojo moterų balsavimo galios, iš to iš-plaukiančių įvairių reformų ir vyrų dominavimo pabaigos. Žmogiškų teisių pažeidimas, o ypač balsavimo varžymas, yra būdingas visų diktatūrinių valdžių ir visų diktatūriškas savybes turinčių žmonių — vyrų ir moterų. Net ir prancūziškų revoliucionierių suteiktos laisvės moterims buvo tuoju užslopintos. Bi-jant moterų pasipriešinimo priešreliginei veiklai, visos daugiau aktyvios veikėjos savo veiklą baigė po gil-jotina. Net pačios moterys 20 a. pradžioje, įvairių socialistinių partijų darbuotojos rūpinosi tik savo partijų gerove, ignoravo moterų teisių reikalavimus, bi-jodamos, kad balsų dauguma nepakreiptų partijos vei-klos nepageidaujama linkme. Moterų balsavimo teisių legalizavimas visur buvo delsimas arba suteiktos teisės varžomos. Lietuvoje jau 1936 metais Seime nebuvo nei vienos moters. Nors Steigiamajame Seime ir keliuose vėlesniuose lietuvių moterys paliko labai svarbų ir reikšmingą įnašą mūsų atsikuriančios valstybės at-statymo darbe.

Moterų padėtis visuomenėje pradėjo keistis ir sukti nauja linkme tik nuo 19 a. vidurio. Karalienės Viktori-jos priešiškas nusistatymas tik sustiprino Anglijos mo-terų išsilaisvinimo sąjūdžio veiklą. (The National Soci-ety for Woman's Suffrage" buvo įsteigta Anglijoje 1868 metais). Nežiūrint mažų išimčių, moterų išsi-mokslinimo ir profesijos įsigyymo galimybės irgi buvo labai ribotos, nes mokyklų vadovavimas buvo vyrų rankose. Net pradėjus moteris priiminėti į profesines mokyklas, kaip pvz. medicinos, jos buvo terorizuoja-mos studentų, kuriuos inspiruodavo profesorai. Labai didelį perversmą moterų profesiniam paruošimui padarė Florence Nightingale. Ji 1854 metais Krymų kare suorganizavo karo lauko ligoninę ir tinkamoje aukštumoje iškėlė gailestingųjų seserų profesijos reikalingumą ir svarbą.

Daugiausia prie moterų išsilaisvinimo galimybių prisidėjo Industrinė Revoliucija, kuri atidarė duris į darbą ir savarankiškumą. Jei iki šiol suprantamas mo-terų užsiėmimas buvo tik namų mokytojos ar tarnaitės, tai besikuriančiose naujose įstaigose, įmonėse ir fabrikuose pradėjo atsirasti naujų darbų. Iškilo ir iki šiol

G. BELLOWS

JAUNA MOTERIS

negirdėtos profesijos: sekretorės, mašinistės, tele-fonistės, pardavėjos ir t.t.

Moterų sąjūdžio veikla pasireiškė stipriausiai ten, kur buvo daugiau vidurinio luomo moterų. Kilmingųjų ir turtingųjų luomų atstovės moterys teisių reikalavimais domėjosi mažiau. Gyvendamos dideliuose rūmuose ar dvaruose, jos buvo daugiau užsiėmusios tvarkydamos namų apyvokos ir tarnų reikalus, organizuodamos įvairius socialinius subuvimus. Taip pat jos turėjo daugiau asmeniškų laisvių savo aplinkos prieglobstyje. Žemiausio luomo moterys mažai prisidėjo prie išsilais-vinimo veiklos, nes buvo mažamokslės ir paskendusios savo nesibaigiančiuose namų ruošos darbuose.

Vidurinio luomo moterys galėjo daugiausia reikštis moterų sąjūdžio veikloje. Gyvendamos miestuose ir turėdamos tarnus, kurie daugiau ar mažiau atlikdavo namų ruošos darbus, jos turėjo daugiau laisvo laiko. Priklausydamos tik nuo finansinės vyro padėties, o ypač

tos moterys, kurių pajamos buvo mažesnės, norėjo išsiveržti iš siauros namų aplinkos ir pasidaryti savarankiškoms. Jos domėjosi profesiniu pasiruošimu ir naujai atsirandančiomis darbovietėmis įstaigose. Kintant socialinės padėties struktūrai ir išskylant ribotų pajamų problemai, dalis vidurinio luomo moterų buvo priverstos dirbant pagerinti savo pragyvenimo šaltinį. Žemesnių luomų moterys užpildė darbo jėgos paklausą fabrikuose, tuo būdu padidindamos menkas šeimos išlaikymo pajamas. Jau 1914 metais Anglijoje buvo pastebėtas tarnaičių trūkumas ir namų ruošos darbas dar daugiau krito ant dirbančių moterų pečių. Bet su pramonės kilimu pradėjo tobulėti namų įrengimai ir atsirasti namų apyvokos mašinos, kurios lengvino moterų darbus namuose.

Sufražisčių sąjūdis, įsikūręs Anglijoje 19 a. antroje pusėje, teisišką pagrindą pradėjo įgauti tik 20 a. pradžioje, kurio išsilaisvinimo idėjos sklido visame Vakarų pasaulyje.

Viena iš žinomiausių ir reikšmingiausių kovotojų už moterų teisių įgyvendinimą buvo Mrs. Emmeline Pankhurst su savo dukterim.

Sufražistės, negalėdamos pasiekti savo tikslą taikiu būdu, pasirinko aršesnes priemones, kad atkreiptų į save visuomenės dėmesį. Organizuodamos triukšmingus mitingus ir eisenas, jos visokiais būdais stengėsi pakliūti į kalėjimus. Jos daužė langus, mušėsi, viešai užpuldinėjo politikus ir parlamentarus, pildavo dažus ant galvų aukšties valdininkams, o kai to neužteko, galerijose pradėjo naikinti vertingus meno kūrinius, namuose gaminti bombas ir sprogdinti pastatus, padeginėti valdiškas įstaigas. Neapsėjo ir be mirties. Emily Davison 1913 metais Epsom Darby arklių lenktynėse, kad atkreiptų dėmesį į moterų interesus, puolė po bėgančio arklio ir nuo sužeidimų mirė. Situaciją dar pablogino tai, kad arklys priklausė karališkam dvarui. Sufražisčių keliamas triukšmas ir po to vykdomi areštai sukeldavo tam tikrą žmonių gailystę, ir nuomonė palengva pradėjo krypti moterų kovotojų pusėn. Tačiau kova buvo sunki ir ilga. Pirmasis kraštas Europoje, suteikęs moterims balsavimo pilnas teises 1907 metais, buvo Suomija. Lietuvos, Latvijos ir Estijos moterys balsavimo teises gavo 1923 metais. Anglija, sufražisčių kovos arena, savo pilietėms balsavimo teises suteikė tik 1928 metais. Paskutinis kraštas Europoje, kuris moterų balsavimo teises nustūmė net iki šešiasdešimtųjų metų, tai demokratiškoji Šveicarija.

Pasižymėjusios Lietuvos istorijoje moterys yra minimos jau nuo ankstyvųjų amžių. Jos buvo karžygės, kovojančios už laisvę, jos buvo talkininkės savo vyrų valdymo ir politinėje veikloje, jos buvo krašto švietėjos

O. BRAZAUSKAITĖ-
MAŠIOTIENĖ
(1883-1949)

Pasižymėjusi kovotoja už moterų teises, viena iš Lietuvos Moterų Susivienijimo steigėjų 1905 metais

ir kultūros nešėjos, jos visais amžiais nenuilstamai darbavosi mūsų tautos gerovei.

Palyginant su kitais kraštais, lietuvei moteriai nereikėjo daužyti langų, padeginėti ir maištauti gatvėse už savo elementarines teises. Pirmajame Lietuvos Statute jau 1529 metais įstatymais buvo apsaugota moterų paveldėjimo teisė. Anglijoje moterys panašaus įstatymo susilaukė tik apie 19 a. vidurį.

Moterų sąjūdžio veiklos idėjos Lietuvoje plito tuo pačiu laiku, kaip ir visur kitur. Revoliuciniai atgarsiai ir 19 a. kylančios tautiškumo idėjos tik pastiprino moterų ryžtingumą. Vakaruose ir kaimyninėse valstybėse studijuojantis jaunimas buvo geriausias laidas ir entuziastingas pasaulyje sklindančių naujovių skleidėjas.

Jau 1905 metais Vilniuje slapta įsteigiamas Lietuvos Moterų Susivienijimas moterų teisėms ginti. Tais pačiais metais vyksta ir pirmasis moterų sodiečių subuvimas Latvėnuose, Okuličių dvare.

Lietuvos Moterų Susivienijimo pirmąją valdybą sudarė: O. Pleirytė-Puidienė, F. Bortkevičienė ir St. Landsbergytė. Aktyviai veikė O. Brazauskaitė-Mašiotienė, G. Petkevičaitė, S. Kymantaitė, O. Leonienė, Žemaitė-Žymantienė, M. Putvinskaitė ir daugelis kitų. Tai buvo pirmosios moterų sąjūdžio veikėjos Lietuvoje.

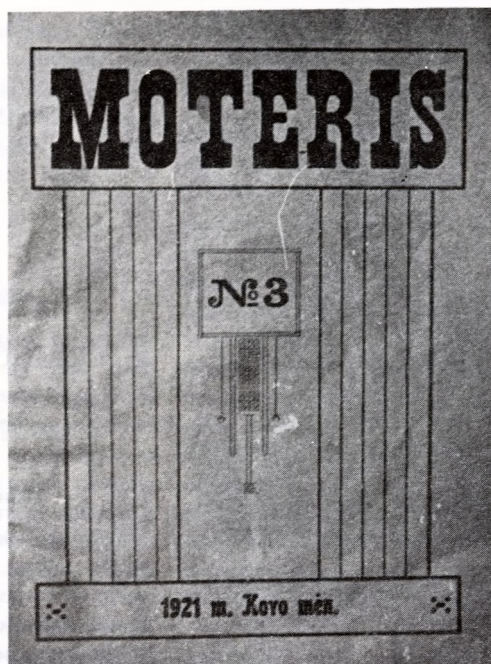
Pirmasis Lietuvių Moterų Suvažiavimas įvyko 1907 metais Kaune, už kelių mėnesių buvo įsteigta Lietuvių Katalikių Moterų Draugija, po to sekė ir kitos moterų organizacijos. Nuo to ir prasidėjo organizuota moterų veikla Lietuvoje.

Literatūra: Eminent Victorian Women, Elizabeth Longford, 1981; By a Woman Writ, by Joan Goulianos, 1974; Vindication of the Rights of Woman, Mary Wollstonecraft, 1792; Suffragettes International, Trevor Lloyd, 1971; Lietuvių Enciklopedija, Dr. V. Sruogienės straipsniai ir t.t.

“MOTERIS”

1921

1940

KĄ PADARĖ “MOTERIS”

E. RUKŠTELYTĖ

Pažiūrėjus kiek čia manęs yra. Rodos nekokia “asaba”. O vis dėlto žmogus ir aš. Na, jai žmogus tai verta apie jį ir kitiems pakalbėti.

Gal jums įdomu žinot, kaip aš čia šiandien kongresan papuoliau. Kad visiems būtų aišku, ką aš noriu papasakot, tai pradėsiu nuo pradžios.

Žmonės sako: savas žmogus ne pokalbis, medus neprievalgis, bet vis tik tai aš noriu pakalbėti apie mano antrą pusę — mano “prisiegą” — Motiejų. Mano Motiejus tai ne toks buvo kaip kiti vyrai: prieš valgį nesizėgnodavo, poterių nekalbėdavo, į bažnyčią ir išpažinties neidavo. Kai kunigas kalėdot atvažiuodavo, tai jis pasislėpdavo, o jau bažnyčiai aukos tai jis kaip gyvas niekada nebuvo davęs. Ir kad jūs žinotumėte, ne tik pats neidavo į bažnyčią, bet ir manęs neleisdavo. Būdavo paprašysiu išleisti bažnyčion, tai kad ims man rėžti: — girdi, ko tenai tau eiti ar pinigų duos? Į turgų tai kas kita. Na, jei barasi tai ir neinu. Ankščiau dar bardavau ir verkdavau, bet kai tai nieko nepadėjo, tai pripratau ir gyvenau.

Pernai rudenį šiaip taip išsiprasčiau sekmdienį į Salaką. Sakau reikia nusipirkti dažų

dar šio to, tai ir išleido mane Motiejus. Atėjau iš ryto ir pirmiausia nuėjau į bažnyčią. Po mišių kunigėlis pasakė pamokslą ir paskelbė, kad parapijos salėj bus Lietuvių Katalikių Moterų surinkimas. Kam gi jas rinks? — galvoju sau bene į karą tiktai. Kai toks mano gyvenimas, tai tegu geriau paima karan, vyras negeras, vaikai neklauso, jau ir fronte blogiau nebus. O Motiejus vienas likęs tesizinos, jam namie bus daug blogiau, kaip man kare. Bet ir vėl, sakau, gal ten rinks ne visas tik rinktines!? Bet gi aiškiausiai girdėjau, kai kunigėlis sakė: lietuvių, katalikių moterų. Kuo gi aš ne lietuvė? — namie lietuviškai kalbu. O kaip gi aš nekatalikė? — bažnyčioj krikštyta, bažnyčioj šliūbą ėmiau, į metus bent kartą mišių išklausau. O ar aš ne moteris? Ant rankos žiedas, o namie paliko du vaikai ir vyras. Vadinasi, ir aš esu ir lietuvė, ir katalikė, ir moteris. Eisiu ir aš į tą susirinkimą.

Po mišparų kaip visos moterys taip ir aš nuėjome parapijos salėn. Pasirodo, kad tai joks surinkimas, bet lietuvių, katalikių, moterų susirinkimas. Sėdi visos, ir aš atsisėdau. Prasidėjo susirinkimas, išėjo pirmininkė ir kad gi pradės kalbėti, tas liežuvis tai kaip pateptas sukasi. Pasakysiu ir jums apie ką ji kalbėjo: “Moterėlės, — sako — užsirašykite laikraštį “Moterį” ir jį skaitykit, tai nei karo nebus, ir vyrai jus mylės, ir vaikai klausys, bekonai greit augs ir tuks, karvės daug riebaus pieno duos, viščiukų varnos nenešios ir visas gyvenimas kaip medum

pateptas eis”. Ach, manau sau, kad taip gi būtų, tai ir aš į karą neičiau. Susuko mano galvą tokia pirmininkės kalba, ėmiau ir užsirašiau sau “Moterį”. Einu namo ir galvoju kaip čia reiks tie trys litai atiduot.

Mh — du kartus kiaušinius nunešus į turgų pardaviau jau pusantro lito ir turiu. O kitą kartą vištą pardaviau tai ne tik už “Moterį” užmokėjau, bet ir man dar liko.

Sulaukiau I Nr. “Moters”. Aš jį paskaičiau ir ant stalo užmiršusi palikau. Motiejus pamatęs ir akis pastatė. — O, čia gi kas? — klausia jis. — Laikraštis — sakau. — Laikraštis? bet iš kur gi čia atsirado?

— Kunigėlis užrašė, — sakau. — Tai už ką jis tau užrašė? — Pamatė, kad “razumna boba” tai ir užrašė.

Motiejus net apsilaižė išgirdęs, kad kunigėlis jo bobą razumna palaikė. Laikraštį pavartęs numetė žemėn ir koja paspyrė, — tai kas, — sako — kad užrašė, man jo nereikia. Laikraštį paspardė, o pats piktas po pirkią tik vaikšto, vaikšto. Paskui vis dėlto laikraštį pakelia ir žiūri paveikslukų.

Kai atėjo kitas Nr. tai mano Motiejus jau jo nespardė, bet jau ir paskaitė, kas po paveikslukais parašyta. Kai atėjo 3, 4, 5 Nr. tai mano Motiejus užsidėjęs akinus nuo pradžios iki galo perskaitė.

Kartą žiūriu — vakare atsiklaupęs kažin ką šnibžda — poterių kalba. — Na, gi dyvai vieni.

Nuo to karto jau ir nuolatos poterių kalba ir žegnojasi. Atvažiuo kunigėlis kalėdoti

V. ŠLEIVYTĖ SEKMADIENIS

tai nesislėpė kaip ankščiau, bet sutikęs net ranką pabučiavo ir 5 sidabrinis litas padėjo.

Vieną sekmadienio rytą kūrenu krosnį, o mano Motiejus tik vaikšto, tik vaikšto. Kas tau yra, Motiejau, gal susirgai? — klausiu. — Nesusirgau — sako — bet ruošiu arklių, važiuosime Salakan. Skubink kūrenti krosnį, kad nepasivėluotume mišioms. Nuvažiuom bažnyčion. Žiūriu — Motiejus klūpo ant abiejų kelių. Po pamokslu klebonas pasakė, kad bus remontuojama bažnyčia ir paprašė aukų, tai mano Motiejus pirmas klebonui nunešė 20 litų. Važiuojant namo aš neiškenčiau ir sakau: „Motiejau, kas tau pasidarė? Tu gi pirma toks nebuvai?“ — Tai tavo „Moteris“ mane tokiu padarė. „Moteris“ geras laikraštis ir aš jo net pasiilgstu kol sulaukiu“.

Sulaukus vėl naują „Moteris“ Nr. mano Motiejus paskaitė ir sako: „Turbūt ta moterų draugija neblogo draugija jei leidžia tokį gerą laikraštį. Ir tau, Barbora, verta prisirašyti prie tos draugijos“. Tai gi sakau — kad laiko ir lito reikia. „Kokio jau čia laiko, kai tu Salakan eisi, tai aš galiu namie pabūt. O kiek gi reikia tų pinigų? — klausia manęs. — Lito metams. — Tai jau — sako Motiejus, — kad ir du ir tai užsirašyk — ir padėjo man du litus.

Sulaukus sekmadienio, važiuojame vėl Salakan. Motiejus išpažinties priejo, o aš nuėjau pas pirmininkę ir užsirašiau moterų draugijos nare. Užsimokėjau nario mokestį, o už likusį litą riestainių nusipirkau. Kai sužinojau, kad bus moterų kongresas Antalieptė, apie tai pasakiau Motiejui tai ne tik kad liepė važiuot, bet ir pats atvažiavo. Sakė kad palauks kolei grįšiu atgal ir kartu parvažiuosim. Lauksiu — sako — ne kur karčiamoj, bet moterų arbatinėj.

PIRMOJI LIETUVIŲ MOTERŲ DAILININKIŲ PARODA 1937 METAIS

Moterų Talkos Komitetas, inteligentių sambūris, surengė pirmąją moterų dailininkų parodą Kaune. Paroda įvyko 1937 metais spalio 10-25 d. Lietuvių- prancūzų draugijos salėje. Dalyvavo keturiasdešimt autorių su apie 300 kūrinių. Iš profesionalių dalyvavo: O. Dubeneckienė-Kalpokienė, B. Didžiokienė, O. Percikovičiūtė, I. Trečiokaitė, D. Tarabildienė, L. Vainėkytė, M. Katiliūtė ir t.t. Didesnę dalį sudarė mėgėjos ir liaudies tapytojos iš įvairių Lietuvos vietovių. Paroda buvo labai įvairi: skulptūra, tapyba, grafika, keramika, mozaika ir taikomoji dekoratyvinė dailė. Visuomenė parodą sutiko labai palankiai. Kritikai profesionalai pasisakė neigiamai, nes eksponatai nebuvo pakankamai atrinkti ir mėgėjiški.

Parodą atidarė muz. A. Galaunienė, sveikino Kultūros departamento direktorius V. Soblys, L.M. Tarybos atstovė F. Pikčilingienė ir L. Dailininkų s-gos atstovas V. Vizgirda. Dailininkų vardu padėkojo V. Šleivytė. Paroda pavyko, dalis darbų buvo parduota.

„Moters“ platintojų karalienė **Elzbieta Norkienė** iš Jonaukos km., Suv. Kalvarijos, 1938 m. surinkusi 304 prenumeratas

Tai matot, jeigu ne „Moteris“ tai aš būčiau šiandien čia nebuvus. Tat, visos, visos, kurių vyrai nemylė ir kam gyvenimas nesiseka, užsisakykit ir skaitykit „Moterį“, — gyvenimas eis kaip sviestu pateptas.

(Iš „Moters“ 1936 m.)

IŠ PRAEJUSIŲ DIENŲ . . .

„MOTERIS“ 1938 M.

*

Draugijos uniforma

Prasideda skyrių švenčių, kongresėlių, parodų laikas. Nuolatos skyriai turi dalyvauti tai vienoj, tai kitoj šventėj organizuotai. Ir kyla klausimas, kaip eisenoj dalyvaujančios narės turi būti pasipuošusios, kad eisena gražiai atrodytų. Kaip turi būti pasipuošusios vėliavų nešėjos. Kuo apsirengusios turi važiuoti į Draugijos konferencijas, kongresus. Visos narės bei vadovės jaučia, kad gražiau, kai rengiamasi vienodai. Todėl Aukštaitijos daugelis skyrių pasirinko savo uniforma baltas bliuzeles, bet tamsius sijonus, kitur tamsias sukneles, bet pamirštama, kad tikroji Moterų Draugijos uniforma yra tautiški rūbai. Tiesa, kai kurie skyriai senai tautiškais rūbais puošias. Paluobių ir Lukšių skyriuose beveik visos narės turi išsiaudusios vienodus, gražius tautiškus rūbus. Bet tenka pastebėti, kad yra moterų nešiojančių tokius negražius tautiškus rūbus, kad atbaido kitas moteris nuo tautiško rūbo. Pavyzdžiui, dažnai trumpas ir siauras sijonėlis, kiklikas, gelsva, megsta bliuzelė, balta, aftuota arba rishė priejuostė (atrodo su ta priejuoste kaip virėja ar padavėja). Negalima norėti, kad tokie rūbai neatgrasytų kitas moteris nuo jų siuvimo.

Gražiausiai atrodo tautiški rūbai namie austi, sijonėlis ilgas, kiklikas iš tokios pat medžiagos kaip sijonėlis, bliuzelė balta drobinė ar pirktinė, priejuostė tamsi, kaišytinė tulpėmis arba balta žickais austa, ar siuvinėta tulpėmis, tautiškų juostų raštais. Smulkių nurodymų kiekviena „Moters“ skaitytoja, kokie turi būti tautiški rūbai, ras šių metų „Moters“ priede „Mūsų rūbai“.

Tad mūsų šventėse visada puoškimės savo darbo tautiškais rūbais. Tautiškais rūbais apsirengusios važiuokime į savo konferencijas, kongresus. O vėliau rinkėms būtinai turėtų būti pasipuošusios tautiniais

rūbais. Kai mes savo eisenose būsime pasipuošusios Draugijos uniforma — tautiškais rūbais, tada tikrai mūsų eisenos bus gražios, nes nei baltos blūzėlės ir juodi sijonėliai, nei tamsios suknelės taip gražiai eisenoje neatrodo, kaip tautiški rūbai.

A.Š.

*

Dukterų kraitis

Kas nežino senovės lietuvės verpėjėlės, baltų drobių audėjėlės. Ir gražu buvo žiūrėti, kaip lietuvė moteris rūpestingai verpė ir, anot Vaižganto, laumių išmokyta, audė baltąsias drobes — krovė kraitį ir galvojo į kurią šalį reikės vežti, už kelių mylių dangintis pas anytą, paliekant motinėlę sengalvėlę. Ir buvo toji mergelė slaunesnė, kurios kraitis didesnis, kurios skrynios nepakeliamos.

Buvo taip ir buvo gražu, ir buvo gerai. Mainos rūbai margo svieto — atsimainė ir ši pažiūra — turėti didelį kraitį. Žinoma, niekas negali ginčyti, kad šiandien mergaitei kraitis būtų nereikalingas. Reikalingas ir gal dar didesnis, negu seniau, tik visai kitoks.

Jeigu seniau užteko turėti tik daug rietimų, tai šiandien prie daugiau ar mažiau rietimų, būtinai reikia turėti didelį kraitį žinių, kurios bus dažnai gyvenime reikalingesnės už daugelį rietimų.

Kad mergaitės turėtų reikalingų gyvenimui žinių, tai būtinai turi baigti pradžios mokyklą ir namų ruošos mokyklą. Šiandien gyvenime matome tikrą kurioją: mergaičių ruošos mokyklos skundžiasi maža turį mokinių, o gyvenimas skundžiasi, kad nėra gerų ir sumanių šeiminių. Iš tikrųjų taip ir yra. Šiandien svečias pro vienas duris, o samdyta šeimnininkė — virėja pro kitas duris, tik dažnai ji atvyksta pora dienų anksčiau. Žinoma, aš čia tuo nenoriu pasakyti, kad visai negalima samdyti šeimnininkės. Kai kada reikia, bet žinote, kaip juokingai atrodo, kai namų šeimnininkė apie valgių gamybą nieko nenusimano. Samdyta šeimnininkė klausiasi namų ponį, o toji net ir vardų kai kurių valgių nežino ir išsina tikras skandalas.

Kad nežinojo ir nežino mamos, tai dar dovanotina, bet kad nežino dukterys, tai jau visai blogai. O kad taip nebūtų, tai prie visų didelių ir mažų kraicių — duokime savo dukterims anksčiau minėtąjį mokslą — leiskime savo dukteris į namų ruošos mokyklą, o užtai bus dėkingos netik dukterys — naujos šeimnininkės, bet ir visa tauta, nes tuo bus kuriama savoji kultūra.

A. Dulkytė

**Kunigaikštienės Birutės
paminklas Lauksodyje**

PAMINKLAI KUNIGAİKŠTIEnei BIRUTEi

Pirmą paminklą pastatė L.K. Moterų Dr-jos Lauksodžio skyrius 1931 m. Lauksody pagerbti Vytauto Didžiojo motinai Birutei. Paminklą projektavo, ir padarė mokytojas Antanas Nėsavas. Paminklo stovylos aukštis — 2 metrai 30 cm., apimtis — 5 metr. 20 cm., priedėstalo kraštinė — 1 metr. 40 cm., pried. aukštis — 2 metrai. Buvo atvežta 50 vežimų žvyro, 120 vežimų akmenų, 8 statinės cemento ir iš tos medžiagos pastatytas šis paminklas. Kainavo 2000 litų. Ant. pried. yra šie bareljefai: 1. Vaidilutė po ažuolais saugo šv. ugnį; 2. Kęstutis susitinka Birutę; 3. Kryžius, saulės spinduliai ir lelija kyla iš jūros bangų; 4. Paminklo statytojų įrašas ir data.

O štai ir antram Birutės paminklui projektas. Jį padarė skulptorius Vincas Grybas. Paminklas jau pradėtas statyti. 1937 m. liepos mėn. pašventintas kertinis akmuo. Paminklas bus 9 metrų aukščio, 8 ilgio ir 16 — pločio. Dvi didesnės paminklo statulos vaizduos pirmą Kęstučio susitikimą su Birute, mažesnės statulos — viena vaizduos seną kanklininką, kita — amžiną ugnį saugančią vaidilutę. Statulos bus liedinamos iš žalvario, kit. iš granito. Aukos renkamos paminklui iš visuomenės. Paminklas statomas Kar. šeimų moterų Birutės Dr-jos ir šaulių moterų iniciatyva.

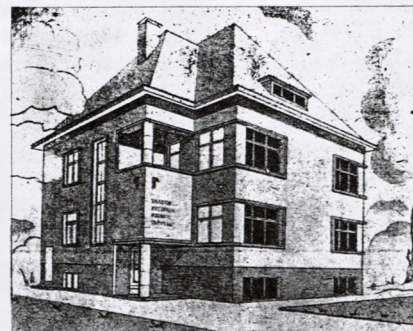
Sulauksime talkos

L.K. Moterų Dr-jos visuotinos konferencijos įvykusios š.m. gegužės mėn. 6 — 8 dienomis suvažiavusios atstovės nusiskundė, kad paskutiniausiais laikais mokytojos vengia padėti L.K. Moterų Dr-jai kultūros darbe, nes nenori turėti dėleito nemalonumų iš savo tiesioginių viršininkų. Konferencija konstatavusi, kad krašto kultūrinimo darbas geriau vyksta per susiorganizavusią visuomenę, ir kad L.K. Moterų Draugija yra daugiausia sodiečių organizacija, įgaliojo Centro Valdybą nusiųsti delegaciją, pas J.E. Poną Švietimo Ministerį prašyti, kad Švietimo Ministerija netrukdytų mokytojoms patalkinti L.K. Moterų Draugijai.

Tuo reikalu š.m. gegužės mėn. 12 d. Centro Vald. Pirmininkė p. M. Galdikienė ir Konferencijos prezidiumo narys p. M. Sidaravičienė lankėsi pas J. E. p. Švietimo Ministerį. Ponas Ministeris, išklauses Konferencijos prašymo pareiškė, kad jis aukštai vertina kiekvieną mūsų kaimo kultūrinimo darbą ir tie, kurie prie to darbo prisideda, gali būti tik pagiriami, o ne peikiami. Švietimo Ministerija nedaro jokių trukdymų mokytojoms prisidėti prie L. Kat. Moterų Dr-jos kultūrinio veikimo. Mokytojų darbas nesibaigia mokykloje su mokiniais. Jis turi jausti pareigos palaikyti glaudžius santykius su savo apylinkės žmonėmis. Jeigu kartais atsirastų kokiose nors vietose trukdymas iš Šviet. Ministerijos darbininkų pusės, prašau mane apie tai paimformuoti — baigė Ponas Ministeris.

Labai džiugu, kad tas klausimas liko pagaliau išaiškintas. Dabar mūsų Draugijos skyrių valdybos gali drąsiai kviešti mokytojas paskaityti jų susirinkimuose paskaitas, prašyti patarimų vaikų auklėjimo klausimais ir t.t.

L.K. Moterų Draugijos Namai Kaune

IŠ BUVUSIOS LANKELIŠKIŲ L.K. MOT. DRAUGIJOS SKYRIAUS PIRM. MARIJOS DUBAUSKIENĖS PRISIMINIMŲ

* * *

**Lankeliškių skyriaus narės 1936 m. draugijos
šventėje Vilkaviškyje**

Nuo jaunų dienų buvau giliai religinga. Mylėjau Dievą ir tėvynę Lietuvą. Šių minčių vedama, įstojau į Lietuvių Katalikių Moterų Draugiją, kuri buvo išsiplėtusi po visą Lietuvą. Supratau, kad priklausydama organizacijai, galėsiu daugiau ir geriau pasidaryti Dievo garbei, Lietuvos gerovei.

1935 metais buvau išrinkta Lietuvių Katalikių Moterų Draugijos Lankeliškių parapijos skyriaus pirmininke. Šiose pareigose išbuvaу keturis metus. Darbas buvo didelis ir sunkus, nes be organizacijos darbų reikėjo rūpintis ir gausia augančia šeima bei kitais darbais. Turėjau gerų pagelbininkių moterų, ir visos dirbome turėdamos tą patį tikslą — Dievo garbei. Šio gražaus tikslo vedama, stengiausi atlikti man patikėtas pareigas kuo geriausiai. Mums daug darbu ir patarimais padėdavo klebonas kunigas Bunza. Jis manęs ir prašė, kad neatsisakyčiau, bet sutikčiau būti pirmininke draugijos. Pradėjus eiti pirmininkės pareigas, draugijoje buvo 40 narių. Stengiausi kuo daugiausia moterų įtraukti. Pasisekė surinkti iki 300 narių. Draugija išaugo gausi narių skaičiumi ir stipri kultūrinėje veikloje. Dažnai darydavome susirinkimus. Pakviesdavau paskaitininę vieną po kitos, kad susirinkimai būtų įvairesni ir duotų narėms religinės, tautinės naudos bei kitų kasdieniniam gyvenimui reikalingų praktiškų patarimų. Tekdavo ne tik pasieškoti paskaitininę, bet ją parsivežti ir vėl atgal nuvežti. Gražių ir naudingų kalbų pasakydavo ir kleb. kun. Bunza mūsų dvasios vadas. Jam išvažiavus į Ameriką, buvo atkeltas klebonu į Lankeliškius kunigas Vaclovas Balsys, kuris mums padėdavo labai daug ir džiaugdavosi gražia mūsų draugijos veikla. Mūsų skyrius rengdavo suvažiavimus, į kuriuos pasikviesdavome aplinkinių parapijų Moterų Draugijos nares. Važiudavome ir mes į kitas. Turėjome skyriaus vėliavą, ant kurios buvo išsiuvinėtas Dievo Motinos Marijos paveikslas.

Buvau nuvažiavus į Moterų Draugijos

konferencijas Marijampolėje, Kaune tik neprisimenu kuriais metais. Konferencijose įgytomis žiniomis pasidalindavau su narėmis pasakodama per susirinkimus. Dalyvavome 1936 ar 1937 metais Moterų Draugijos šventėje Vilkaviškyje su savo vėliava. Suvažiavę buvo labai daug moterų, kurių dalis matyti šioje nuotraukoje šventoriuje Vilkaviškio katedros. Aš stoviu su juoda kepuraite prie Lankeliškių Moterų Draugijos vėliavos. Ši didžiulė šventė įvyko rudenį, todėl daugiau žiemiškai esame apsirendžiusios. Kairėje pusėje stovi Vilkaviškio Katalikių Moterų Draugijos dvasios vadas kun. Jonas Kardauskas, kuris paskutiniu laiku gyveno Čikagoje, tapęs Tėvu Marijonu ir miręs 1978 m.

Atsiminiau, kaip buvau konferencijose nuvažiavus į Kauną, tai labai gražiai kalbėjo ponja Galdikienė ir savo kalbą baigė šiais žodžiais: „Štai skamba ir gaudžia varpai, ir vėliai šaukia į kapus...“

Man būnant pirmininke, suruošėm 4 vakarėlius su vaidinimais Lankeliškiuose. Didžiausia darbo našta tekdavo man, nes reikėdavo pasieškoti ir režisorių. Vaidinome: Šventą Elzbietą, Šventą Agnietę, Šventą Genovaitę, Mirgą. Vakarai gerai pasisekdavo. Prisirkdavo daug žmonių, turėdavome pajamų. Vaidinimams dekoracijas parveždavau iš Kalvarijos, nes tie vaidinimai buvo ten vaidinti. Klebonas prelatas M. Krupavičius, kada tik paprašydavau, paskolindavo dekoracijas. Gautas pajamas per vaidinimus išdalindavome neturtingiesiems, ligoniams, už mirusių nares kiekvienai atskirai užprašydavome šv. Mišias. Mirus narei, eidavome į namus išlydėti ir su vėliava palydėdavome į kapus. Atlikdavome ir kitus labdaros darbus. Toliau gražią Katalikių Moterų Draugijos veiklą nutraukė komunistinė Rusija 1940 metais, okupuodama Lietuvą ir pradėjus nekaltus žmones tremti į Sibirą. Daug

nukentėjo ir šios draugijos narių. Jau esu 82 metų amžiaus. Gyvenu su viena dukra Worth, Illinois. Daugelis pergyvenimų, vaikų netekimas ir rūpestis, jau palaužė mano sveikatą. Nepajėgiu daugiau prisiminti iš tos gražios Katalikių Moterų Draugijos veiklos Nepriklausomoje Lietuvoje.

Šių prisiminimų manęs paprašė Janina Miliausienė, kuri yra mano vyro a.a. Juozo Dubausko, mirusio prieš kelis metus Lietuvoje, sesers duktė.

Surašė JANINA MILIAUSKIENĖ

**Marija Dubauskienė buvusi
Lankeliškių skyr. pirmininkė**

KATALIKŲ MOTERŲ D-JOS ŽAGARĖS SKYRIUS

SOFIJA RAKŠTIENĖ

Žagarė yra Šiaulių apskrity, netoli Latvijos sienos. Nedidelis miestelis, su 6-7 tūkstančiais gyventojų, apsuptas Nariškino ir Zubovo dvarų. Kad ir mažame miestelyje buvo šviesiai galvojančių moterų, kurios 1925 m. pavasarį įsteigė Katalikų Moterų D-jos skyrių. Steigėjos buvo: Pranciška Buižienė, Zuzana Vališauskienė ir Sofija Grigaitienė. Skyrius veikė prie Žagarės Šv. Petro ir Povilo parapijos, kurios klebonas dekanas Jazdauskas buvo skyriaus dvasios vadas. Steigėjos buvo visų labai gerbiamos, ir skyrius greitai išaugo iki 60-70 narių. Nemaža narių dalis buvo iš aplinkinių kaimų: Pabalių, Daukšų, Stungių.

Skyriaus veikla buvo labai gyva. Buvo rengiamos įvairios paskaitos, koncertai, vaidinimai, dažni susirinkimai ir šaunios vakarienės. Susirinkimai vyko Senelių prieglaudos patalpose, nes prieglauda priklausė parapijai. Draugija dėjo visas pastangas kuo daugiau moterų pritraukti ir visas suburti į draugišką veiklą.

Šiandieną Šv. Petro ir Povilo parapijai vadovauja klebonas Viktoras Gudanačiū, o Senelių prieglaudoj gyvena tremtinys vyskupas Julijonas Steponavičius. Prie dekanato Jazdausko kun. Viktoras Gudanačiū buvo vikaras ir mano dukters Laimos Rakšytės — Kriauciūnienės kapelionas gimnazijoje. Kunigas Viktoras negailėjo žodžių nei rudam, nei raudonam ir dėl to jam teko 10 tremties metų Sibire. Grįžęs iš Sibiro, vėl perėmė savo parapijos klebono pareigas.

Šv. Petro ir Povilo bažnyčia, aptverta mūrine tvora, stovi ant kalniuko, o į prieglaudą reikia nultipti keletą laiptelių žemyn. Žiemos metu tas labai nepatogu, nes geras gabaliukas įkalnėn iki bažnyčios. Klebonija — senas medinis pastatas, erdvi. Ne kartą ten teko svečiuotis — vaišintis. Dabar ten įkurtas Raudonasis kampelis.

Žagarės skyrius labai gyvai veikė vasaros metu. Tuo metu buvo ruošiami kulinarijos kursai, kuriuos pravedavo iš Žemės Ūkio Dotnavoj kviestos lektorės. Kursus lankydavo iki 100 kursančių ir jie tęsėsi po

3-4 savaites. Patalpas kursams gaudavom nemokamai. Nariškino buvusiam dvare Nepriklausomos Lietuvos laiku patalpos buvo nusavintos ir ten įkurdinta pradžios mokykla. Vasaros metu patalpos buvo laisvos ir galėjom naudoti kulinarijos kursams. Pastatai skendo dideliame parke, gražių jazminų, putinių ir kitų krūmų apsupti. Kas tą nepaprastą grožį begal ir apsaityti! Kvepiančių medžių pavėsy ištiesdavom stalus ir susilaukdavom nemaža svečių tarnautojų iš miestelio, kurie ateidavo papietauti ir mūsų patrauklių valgių paragauti. Kulinarijos kursai kursantėms duodavo didelį išsilavinimą. Gautas pelnas buvo skiriamas Žagarės senelių prieglaudai, Gruzdžių vaikų prieglaudai ir kitai šalpai.

Aš buvau dar gan jauna, kai 1928 m. įstojau į skyrių. Man teko atstovauti Žagarės skyrių keliuose suvažiavimuose ir paskutiniame kongrese Kaune.

Skyriaus steigėjos buvo vyresnio amžiaus, visos trys baigusios kulinarijos kursus Vilniuje. Dabar joms amžinąjį atilsį, nes jau prieš 40-50 metų iškeliavo iš šio pasaulio.

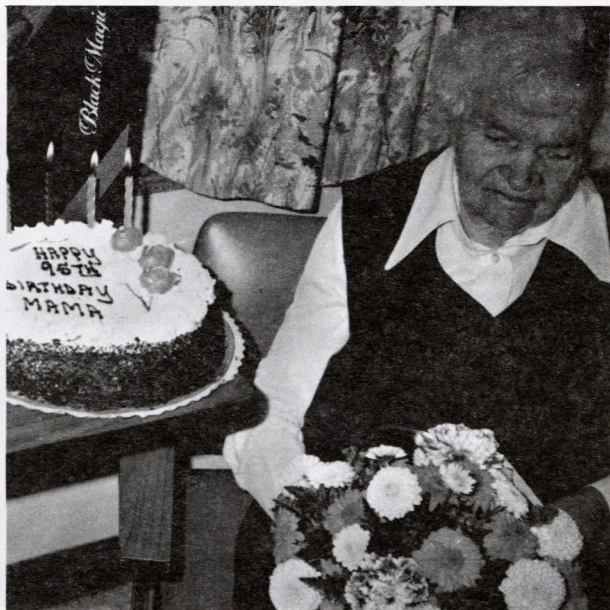

Sofija Rekštienė 1928 m., buvusi Žagarės skyriaus narė

Viena senesnių Žagarės skyriaus narių gyvena Hamiltone, Ont. Tai mano motina Sofija Skripkienė, sulaukusi 97 m., buvusi Pabalių kaimo gyventoją. Skyriaus kūrėjos Pranciškos Buišienės duktė Valė Pališauskienė gyvena Floridoj, St. Petersburg Beach.

Moterų Draugijai švenčiant 75 m. jubiliejų, nuoširdžiai linkėjimai, o jų steigėjoms didelė pagarba.

Sofija Skripkienė
buvusi Žagarės
skyr. narė,
dabar gyvenanti
Hamiltone, atšventė
97 metų jubiliejų.
sveikiname
ir linkime
daug sveikatos!

SUKAKTIES MINĖJIMAS

E. KRIKŠČIUNIENĖ

1983 m. spalio mėn. 22-23 dienomis Toronte įvyko lietuvių katalikų moterų organizuotos veiklos 75 metų sukakties minėjimas. Jo rengėjos: Pasaulio Lietuvių Katalikų Organizacijų Sąjungos valdyba ir Kanados Katalikų Moterų Draugijos centro valdyba.

Spalio 22 d. Toronto Prisikėlimo parapijos salėje įvyko akademija ir koncertas, susirinko apie 200 dalyvių. Scenoje dail. Lilės Nakrošienės meniškai papuoštoj tautinėm juostom ir gėlėm, kilo dvi vėliavos: Pasaulio L.K.O. Sąjungos iš New Yorko ir buv. Raseinių skyriaus iš Lietuvos.

Akademiją atidarė K.L.K.M. Draugijos centro valdybos pirmininkė dr. O. Gustainienė, pakviesdama kleboną A. Simanavičių, OFM invokacijai. Sekė dvi paskaitos tema: Lietuvės katalikės moters įnašas mūsų tautai: 1. Nepriklausomoj Lietuvoj — skaityta seselės M. Augustos Sereikytės ir 2. Išeivioj — skaityta dr. Aldonos Šlepetytės Janačienės.

Sesuo M. Augusta davė įdomią Lietuvių Katalikų Moterų Draugijos veiklos apžvalgą nuo jos įsisteigimo 1908 m. Lietuvoje iki uždarymo 1940 m. Ji nušvietė draugijos tikslus — apjungti katalikes moteris bendram kultūriniam ir socialiniam darbui ir rūpintis moterų ekonomine gerove bei ginti moterų teises.

Antroji prelegentė dr. Aldona Šlepetytė Janačienė, trumpai peržvelgusi Pasaulio

Lietuvių Katalikų Organizacijų Sąjungos istoriją (nuo 1922 m. įvairios moterų organizacijos susijungė į vieną sąjungą, kuri tapo Tarptautinės Katalik. Unijos nare) ir tikslus — palaikyti artimus ryšius su katalikų organizacijom ir atstovauti Lietuvos katalikes moteris tarptautiniuose suvažiavimuose, supažindino vakaro dalyvius su valdybos nuveiktais darbais išeivijoje.

Abiejose paskaitose nušviesti darbai aiškiai pateisinio draugijos vėliavoj išrašytą šūkį ir narių širdyse atnaujino norą ir toliau

Dr. Aldona Užupienė-Lukienė uždega simbolines žvakes mirusiom narėm pagerbti.

dirbti, siekiant bendro gėrio — “Tiesos ir Meilės”.

Ses. A. Sereikytė kalba minėjimo metu.

Vakaro pajvairinimui įvyko Toronto Volungės choro, diriguojamo muz. Dalios Viskontienės, koncertas. Šis jaunų dainos mėgėjų vienetas meniškai išpildė Vana-gaičio “Saulėleidžio giesmę”, Budriūno “O Nemune”, Jančio “Daržely rūtelė pražydo”, Gruodžio “Mergužėlė mano miela”, akompanatoriaus Govėdo dainų pynę “Greitai laikas bėga”. Vyrai dar pasirodė su Tallat-Kelpšos harmonizuota “Daunoj liho čiūto”. Publikai negailint katučių, Volungė dar padainavo jaunimo mėgiamą “Tave aš pažinau”.

Koncerto pertraukos metu draugiją žodžiu pasveikino Lietuvos generalinis konsulas dr. Jonas Žmuidzinas, Kanados Katalikų Centro pirmininkas V. Bireta, Kanados Lietuvių Bendruomenės pirmininkė J. Kuraitė-Lasienė, Dienraščio “Draugas” vardu p. S. Semėnienė. Žodį sesėms pavergtoj Lietuvoj meniškai perdavė P.K.O. Sąjungos valdybos narė L. Lušytė-Penikienė. Minėjimą pravedė ir

L.K.M. Draugijos 75 metų sukakties minėjimas Toronte.

Minėjimo dalyvės ir viešnios, iš kairės antroji D. Staškevičienė, dr. O. Gustainienė, dr. A. Lukienė, B. Venckuvienė, dr. A. Janačienė, ses. A. Sereikytė, N. Kulpavičienė, A. Tamošaitienė ir t.t.

užbaigos žodį tarė P.L.K.O. Sąjungos valdybos vicepirmininkė Kanadai A. Sungailienė.

* * *

Sekmadienio programa pradėta šventomis Mišiomis Liet. Kankinių bažnyčioje. Po pamaldų Anapilio salėje įvyko parapijos skyriaus moterų surošti pietūs minėjimo dalyvėms ir svečiam. Visus pasveikino ir įžanginį žodį tarė skyriaus pirmininkė G. Trinkienė. Pietų metu dr. A. Janačienė ir B. Venskuvienė dar nušvietė P.L.K.O. Sąjungos valdybos darbus, nuveiktus paskutinių trijų metų laikotarpy. Dr. O. Gustainienė davė bendrą skyrių nuveiktų darbų apžvalgą. Veiklos sritys panašios visuose skyriuose: talkinimas bendruomenei, dėmesys asmenybės ugdymui, kasmetinės rekolekcijos, veikla kultūrinėje srityje, šalpa atstovių suvažiavimai kas 3 metai. Centro valdyba atstovauja ir apjungia visus skyrius ir leidžia žurnalą "Moteris", redaguojamą N. Kulpavičienės ir administruojamą B. Pabendinskienės.

Red. N. Kulpavičienė trumpai nušvietė "Moters" žurnalo istoriją, susijusią su draugijos įsteigimu. Pirmą pasirodė "Lietuvaite", "Moterų Balsas" o nuo 1920 m. "Moteris", kuri su 15-kos metų pertrauka jau gyvuoja 48 metus. Redaktorė drauge perdavė sveikinimus ir nuo buvusių redaktorių.

Dienos pabaigai abi valdybos ir pakviestos atstovės pasiliko darbo posėdžiui, o narės išsiskirstė pakilioje nuotaikoje su pasiryžimu ir toliau dirbti visuomenės labui, kartu jausdamos užduotį perduoti šią kovą jaunajai kartai, kad ji tęstų pradėtą veiklą.

Kanados L.K.M. D-jos c.v. pirm. dr. O. Gustainienė kalba Liet. Kankinių bažnyčioje iškilmingų pamaldų metu.

Apačioje skyrių vėliavos: Hamiltono, Toronto, P.L.K.O.S., buv. Raseinių ir Anapilio—Mississaugos.

*Dėkojame
Aidai Vekterienei už
paskolintus Lietuvoje
išleistus "Moters" žurnalo
komplektus (red.)*